

ZAŠTO JE VAŽNO PITATI MLADE?

ISTRAŽIVANJE O POLOŽAJU
MLADIH U ULCINJU

Naziv publikacije:

ZAŠTO JE VAŽNO PITATI MLADE?
(Istraživanje o položaju mladih u Ulcinju)

Izdavač:

NVO „Novi Horizont“

ul. Kodre bb, Ulcinj

Tel: +382 68 300 603

E-mail: ngohorizonti@t-com.me

www.ngo-horizonti.org

 newhorizonngo

Za izdavača:

Nazif Velić

Radna grupa:

Admira Metović

Gabriela Ivanović

Nazif Velić

Stručna konsultacija:

Hakile Resulbegović

Prelom i dizajn:

Azemina Hasanaga

Štampa:

Promotive – Podgorica

Ulcinj, jul 2026.

Ova analiza je dio projekta „Mladi lideri: od ideje do uticaja“ koji sprovodi NVO Novi Horizont u partnerstvu sa organizacijom „Kutak Tolerancije“, uz finansijsku podršku Ministarstva sporta i mladih. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava stavove donatora.

Crna Gora
Ministarstvo sporta i
mladih

UVOD:

Zašto je važno pitati mlade?

Grad se ne mjeri samo brojem stanovnika, dužinom obale ili turističkom sezonom. Mjeri se i time koliko prostora ostavlja generacijama koje će ga naslijediti. U tom smislu, pitanje položaja mladih u Ulcinju nije samo pitanje jedne generacije, već pitanje budućnosti grada: ko će u njemu ostati, ko će ga razvijati, ko će donositi nove ideje i da li će mladi Ulcinj doživljavati kao mjesto mogućnosti ili kao mjesto iz kojeg se odlazi.

Ulcinj je grad snažnog identiteta, bogate istorije i prepoznatljive kulturne raznolikosti. Kao primorska i multikulturalna opština, on ima posebnu društvenu dinamiku: istovremeno je lokalna zajednica, turistički prostor, pogranični grad i mjesto u kojem se susreću različiti jezici, kulture, generacije i životni stilovi. Upravo zbog toga, položaj mladih u Ulcinju ne može se posmatrati površno. Mladi u ovom gradu ne žive samo između škole, porodice i slobodnog vremena, oni žive između potencijala koji Ulcinj ima i ograničenja koja svakodnevno osjećaju, u obrazovanju, zapošljavanju, sportu, kulturi, participaciji i mogućnostima da utiču na odluke koje ih se direktno tiču.

Prema podacima Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova iz 2023. godine, opština Ulcinj ima 20.507 stanovnika. U dostupnoj starosnoj strukturi MONSTAT-a, u dobnim grupama od 15 do 29 godina nalazi se 3.604 mladih, što čini oko 17,6% ukupnog stanovništva opštine. To znači da gotovo svaki šesti stanovnik Ulcinja pripada generaciji koja se nalazi u posebno važnoj životnoj fazi, završava školu, bira fakultet, traži prvi posao, gradi identitet, formira stavove o društvu i odlučuje da li svoju budućnost vidi u svom gradu, nekom drugom mjestu u Crnoj Gori ili van države.

Navedeni brojevi nijesu samo demografski podatak. Oni predstavljaju generaciju mladih čiji izbori mogu dugoročno oblikovati lokalnu zajednicu. Ako mladi odlaze zato što ne vide dovoljno prilika, grad gubi mnogo više od stanovnika. Gubi energiju, znanje, kreativnost, društvenu povezanost i buduće nosioce razvoja. Ako, sa druge strane, mladi osjećaju da imaju prostor da uče, rade, učestvuju i budu saslušani, tada grad dobija generaciju koja ne čeka promjene sa strane, već ih sama pokreće.

Istraživanje položaja mladih u Ulcinju sprovedeno je upravo iz potrebe da se taj glas čuje jasnije, konkretnije i odgovornije. Upitnik je realizovan u okviru projekta „Mladi lideri: od ideje do uticaja“, koji sprovodi NVO Novi Horizont u partnerstvu sa NVO Kutak tolerancije, uz podršku Ministarstva sporta i mladih. Cilj projekta je unapređenje društvenog položaja mladih u Crnoj Gori kroz podsticanje njihovog aktivnog učešća, razvoj liderskih vještina i stvaranje prostora u kojem mladi mogu prepoznati sebe kao aktere promjene, a ne samo kao korisnike gotovih odluka. C2-Vertraulich

Izveštaj polazi od jednostavne, ali važne pretpostavke: o mladima se ne može ozbiljno govoriti bez mladih. Oni najbolje znaju šta im nedostaje u svakodnevnom životu, šta im pomaže da se razvijaju, gdje vide prepreke i zbog čega sve češće razmišljaju o odlasku. Njihovi odgovori nijesu samo stavovi pojedinaca, oni su signal lokalnoj zajednici. Kada mladi govore o obrazovanju, oni ne govore samo o školi, već o pripremi za budućnost. Kada govore o sportskim terenima, kulturnim programima ili prostorima za mlade, oni govore o potrebi za pripadanjem. Kada govore o lokalnoj vlasti i donošenju odluka, oni govore o tome da li ih zajednica vidi kao ravnopravne sagovornike. Kada govore o odlasku, oni najčešće ne govore o nedostatku ljubavi prema svom gradu, već o nedostatku sigurnosti, perspektive i realnih mogućnosti.

Napomena: Rezultati predstavljeni u izveštaju odnose se na odgovore mladih obuhvaćenih istraživanjem.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje položaja mladih u Ulcinju sprovedeno je sa ciljem da se dobije jasniji uvid u njihove potrebe, stavove i očekivanja u odnosu na ključne oblasti svakodnevnog života i budućeg razvoja. U fokusu istraživanja bili su obrazovanje i vještine, neformalno učenje, slobodno vrijeme, sport, dostupnost sadržaja za mlade, društvena participacija, mogućnosti za razvoj u lokalnoj zajednici, kao i migracione namjere mladih. Posebna pažnja posvećena je tome kako mladi procjenjuju postojeće prilike u svom gradu, u kojoj mjeri se osjećaju uključeno u procese odlučivanja i koje promjene smatraju najvažnijim za svoj ostatak.

Istraživanje je realizovano u okviru projekta „Mladi lideri: od ideje do uticaja“, koji sprovodi NVO Novi Horizont u partnerstvu sa NVO Kutak tolerancije, uz podršku Ministarstva sporta i mladih. Projekat je usmjeren na unapređenje društvenog položaja mladih kroz jačanje njihovog aktivnog učešća i razvoj liderskih vještina. U istraživanju koje je sprovedeno u periodu od aprila do juna 2026. godine, učestvovalo je 200 mladih iz Ulcinja. U tom kontekstu, istraživanje pruža osnovu za bolje razumijevanje njihovih potreba, stavova i iskustava, kao i za kreiranje preporuka zasnovanih na njihovim odgovorima.

Za potrebe istraživanja korišćen je strukturisani upitnik, sastavljen od zatvorenih i otvorenih pitanja. Zatvorena pitanja omogućila su kvantitativni pregled stavova mladih kroz unaprijed ponuđene odgovore, dok su otvorena pitanja ispitanicima dala prostor da vlastitim riječima navedu šta im nedostaje, koje vještine žele da razvijaju i koje promjene smatraju najvažnijim za ostatak mladih u Ulcinju.

Upitnik je obuhvatio nekoliko tematskih cjelina. Prvi dio odnosio se na demografske karakteristike ispitanika, uključujući godine, pol, mjesto stanovanja i trenutni status. Drugi dio bio je usmjeren na obrazovanje i vještine, odnosno na procjenu u kojoj mjeri obrazovni sistem priprema mlade za tržište rada, kao i na iskustva sa edukacijama van škole. Treći dio bavio se slobodnim vremenom, sportom i dostupnošću sportskih, kulturnih i edukativnih sadržaja. Četvrti dio odnosio se na participaciju mladih, njihovo dosadašnje učešće u inicijativama i spremnost da se uključe u projekte koji im omogućavaju da utiču na odluke u gradu. Završni dio upitnika bio je posvećen migracionim namjerama, odnosno planovima mladih u vezi sa budućim mjestom života i faktorima koji ih podstiču da prilike traže van Ulcinja.

Rezultati su prikazani kroz frekvencije i procenete, što omogućava jasan pregled dominantnih stavova i obrazaca u odgovorima mladih. Kod pitanja sa više mogućih odgovora, svaki ponuđeni faktor analiziran je kao posebna kategorija, kako bi se preciznije prikazalo koliko često mladi prepoznaju određene razloge za odlazak iz svog grada.

Obrada podataka sprovedena je deskriptivnim statističkim postupcima. Za zatvorena pitanja analizirane su učestalosti odgovora i procentualna zastupljenost pojedinačnih kategorija. Za pitanja koja se odnose na procjenu zadovoljstva, pripremljenosti za tržište rada, dostupnosti sadržaja i vjerovatnoće odlaska, rezultati su interpretirani u odnosu na raspodjelu odgovora i dominantne obrasce u stavovima ispitanika. Otvorena pitanja analizirana su tematski, kroz grupisanje odgovora prema najčešće ponavljanim sadržajima i značenjskim cjelinama. Analiza omogućila je da se, pored brojčanih pokazatelja, prikažu i konkretne poruke mladih o tome šta im je potrebno, šta im nedostaje i šta smatraju ključnim za poboljšanje položaja mladih u Ulcinju.

200

mladih iz Ulcinja

**april-jun
2026.**

Period sprovođenja
istraživanja

**strukturisani
upitnik**

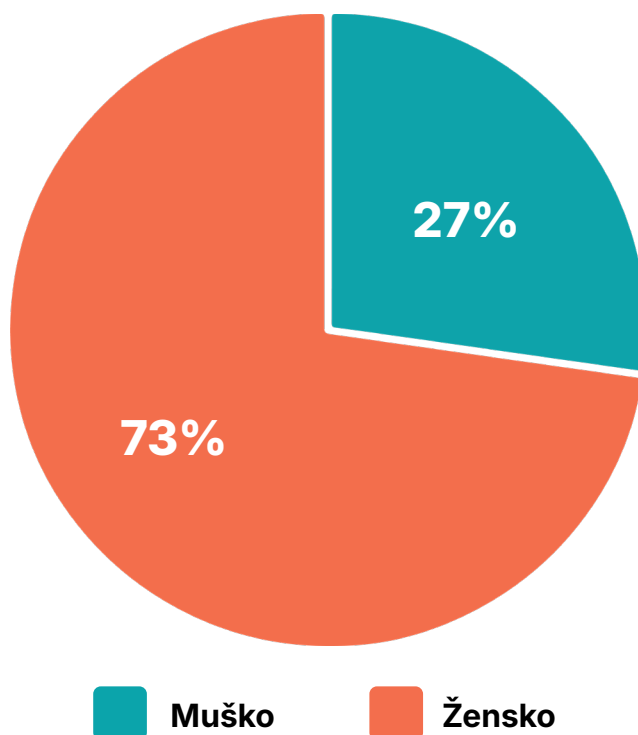
kombinacija zatvorenih
i otvorenih pitanja

PROFIL UČESNIKA: GLAS MLADIH IZ GRADA I SELA

Da bi se razumjelo šta mladi u Ulcinju misle o svom gradu, prvo je važno vidjeti ko su mladi koji su govorili. Iza svakog procenta u ovom istraživanju nalazi se konkretan glas, učenika, studenta, zaposlene ili nezaposlene mlade osobe, odnosno nekoga ko živi u gradskom jezgru ili u seoskom području, nekoga ko svoju budućnost možda vidi u Ulcinju, a možda već razmišlja o odlasku. Upravo ta raznolikost učesnika daje istraživanju širu vrijednost, jer položaj mladih nije isti za sve, niti se potrebe svih mladih mogu svesti na jednu sliku.

U analitičkom prikazu istraživanja obuhvaćeno je 200 mladih iz Ulcinja. Svi ispitanici dali su validne odgovore na osnovna demografska pitanja, što omogućava jasan pregled strukture uzorka prema starosti, polu, mjestu stanovanja i trenutnom statusu. Starost učesnika kreće se od 14 do 30 godine, dok prosječna starost iznosi 21,1 godinu. Podatak pokazuje da su istraživanjem dominantno obuhvaćeni mladi koji se nalaze u periodu prelaza između obrazovanja, prvih radnih iskustava i donošenja važnih životnih odluka. To je upravo faza u kojoj se najčešće formiraju stavovi o tome da li lokalna zajednica nudi dovoljno prostora za razvoj, učenje, rad i samostalnost.

Grafik 1. Pol učesnika

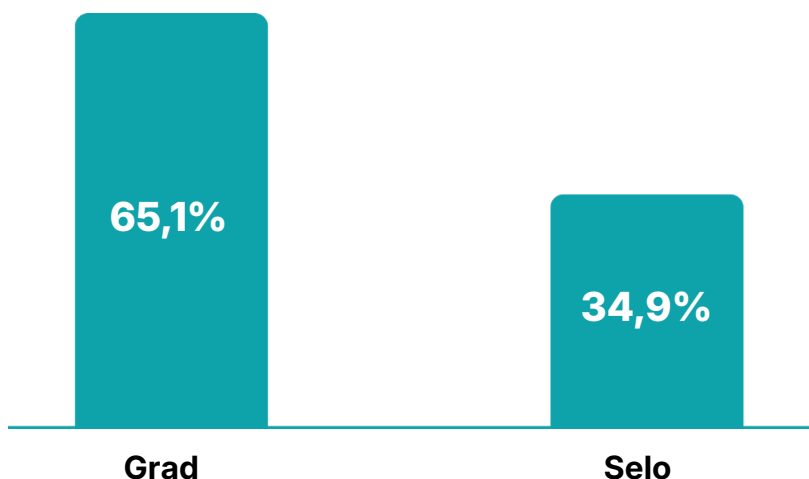

Dobna struktura učesnika pokazuje da su u istraživanju zastupljene različite generacije mladih, od srednjoškolaca do mladih odraslih osoba koje su već ušle na tržište rada ili su u fazi završetka studija. Najmlađi ispitanici imaju 14 i 15 godina, dok najstariji imaju do 30 godina. Najveći dio uzorka čine mladi u kasnim tinejdžerskim i ranim dvadesetim godinama. Prema kumulativnoj raspodjeli, oko tri četvrtine učesnika ima 24 godine ili manje, dok je gotovo devet od deset ispitanika starosti do 26 godina. To znači da rezultati posebno snažno odražavaju perspektivu generacije koja se nalazi neposredno pred izborima vezanim za obrazovanje, nastavak školovanja, zaposlenje, aktivizam i moguće preseljenje.

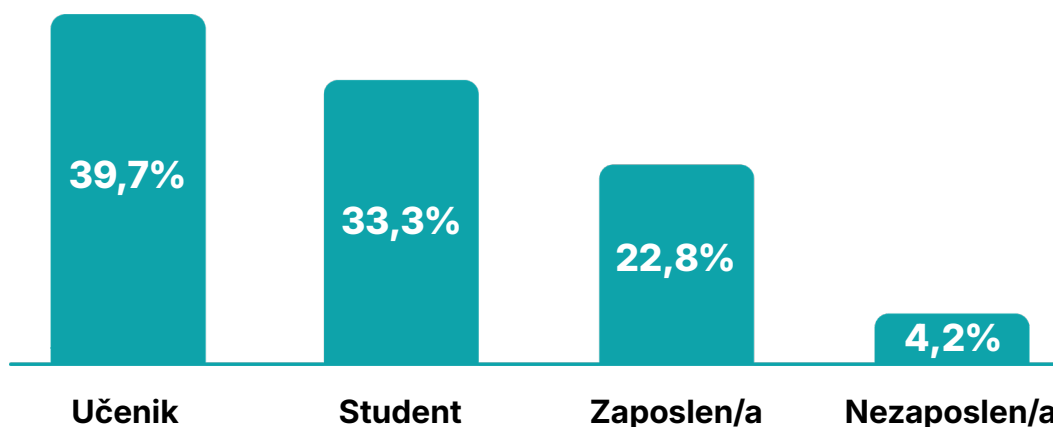
Prema polu, u istraživanju su učestvovala 146 djevojaka, odnosno 73,0% uzorka, i 54 mladića, odnosno 27,0% uzorka. Struktura ukazuje na veću zastupljenost djevojaka među učesnicima istraživanja, što treba imati u vidu prilikom interpretacije rezultata. Visok odziv djevojaka može se posmatrati i kao važan signal njihove spremnosti da učestvuju u razgovoru o položaju mladih, lokalnim prilikama i društvenom razvoju. U daljoj analizi, gdje god je relevantno, moguće je provjeriti da li se stavovi djevojaka i mladića razlikuju, naročito kada je riječ o zadovoljstvu mogućnostima za razvoj, interesovanju za učešće u inicijativama, bavljenju sportom i migracionim namjerama.

Grafik 2. Mjesto stanovanja učesnika istraživanja

Kada je riječ o mjestu stanovanja, većina učesnika dolazi iz gradskog područja Ulcinja. Ukupno 130 ispitanika, odnosno 65,1%, navelo je da živi u gradu, dok 70 ispitanika, odnosno 34,9%, živi na selu. Odnos je posebno važan jer potrebe mladih iz gradskog i seoskog područja mogu biti različite. Mladi koji žive u selima često se mogu suočavati sa dodatnim izazovima u vezi sa dostupnošću prevoza, obrazovnih i kulturnih sadržaja, sportskih aktivnosti, prostora za okupljanje i mogućnosti za svakodnevno učešće u lokalnim inicijativama. Dok mladi iz grada mogu imati fizički bliži pristup institucijama i sadržajima, ali to ne znači nužno da te sadržaje smatraju dovoljnim, kvalitetnim ili prilagođenim njihovim potrebama. Zbog toga je podjela na grad i selo važna za razumijevanje lokalnih razlika unutar same opštine.

Grafik 3. Koji je tvoj trenutni status?

Prema trenutnom statusu ispitanika, najzastupljeniji su učenici, kojih je 79, odnosno 39,7% uzorka. Studenti čine 33,3% uzorka, odnosno ukupno 67 ispitanika. Zaposlenih mladih je 46, što predstavlja 22,8% uzorka, dok je 8 ispitanika, odnosno 4,2%, navelo da je nezaposleno. Predstavljena struktura je korisna za tumačenje nalaza jer obuhvata mlade u različitim životnim pozicijama. Učenici mogu najjasnije govoriti o školskom iskustvu, vannastavnim aktivnostima i potrebama za dodatnim sadržajima. Studenti mogu prepoznati izazove

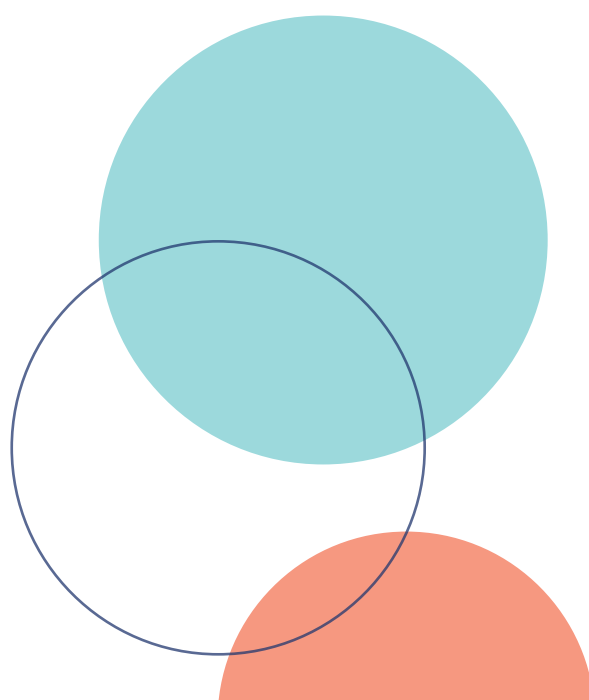
nastavka obrazovanja, odlaska iz grada i planiranja buduće karijere. Zaposleni mladi imaju neposrednije iskustvo sa tržištem rada, dok nezaposleni mladi mogu posebno jasno ukazati na prepreke u zapošljavanju i profesionalnom razvoju.

Važno je primijetiti da učenici i studenti zajedno čine gotovo tri četvrtine ukupnog uzorka. To znači da nalazi istraživanja snažno odražavaju perspektivu mladih koji su još uvijek u obrazovnom procesu ili su neposredno vezani za obrazovne i razvojne odluke. Upravo zbog toga odgovori o tome koliko obrazovanje priprema mlade za tržište rada, koje vještine žele da razvijaju i gdje vide svoju budućnost imaju posebnu težinu.

Prisustvo zaposlenih i nezaposlenih mladih u uzorku omogućava da se istraživanje ne zadrži samo na školskom i studentskom iskustvu. Njihovi odgovori uvode dimenziju stvarnog susreta sa tržištem rada, zapošljavanjem, ekonomskom sigurnošću i profesionalnom perspektivom. To je posebno važno u kontekstu migracionih namjera, jer odluka o ostanku ili odlasku često zavisi upravo od toga da li mlada osoba vidi mogućnost da u svom gradu radi, napreduje i gradi samostalan život.

Struktura učesnika pokazuje da istraživanje obuhvata više važnih perspektiva mladih u Ulcinju: glas srednjoškolaca koji tek ulaze u prostor društvenog odlučivanja, glas studenata koji razmišljaju o obrazovanju i budućoj karijeri, glas zaposlenih mladih koji već testiraju lokalne prilike i glas nezaposlenih mladih koji se suočavaju sa ograničenjima tržišta rada. Uključivanje mladih iz grada i sela dodatno proširuje sliku i omogućava da se položaj mladih ne posmatra samo iz perspektive urbanog centra, već iz šireg lokalnog prostora opštine.

Predstavljeni profil učesnika daje dobru osnovu za razumijevanje nalaza koji slijede. On pokazuje da istraživanje ne govori o jednoj jedinstvenoj grupi mladih, već o generaciji koja je iznutra raznolika, ali povezana sličnim pitanjima: da li obrazovanje otvara vrata budućnosti, da li u gradu postoji dovoljno sadržaja, da li ih institucije čuju, da li imaju prostor da učestvuju i da li je Ulcinj mjesto u kojem mogu zamisliti svoj život. Upravo zato demografski profil nije samo tehnički uvod u rezultate, već prvi pokazatelj širine i važnosti glasova koji su prikupljeni ovim istraživanjem.

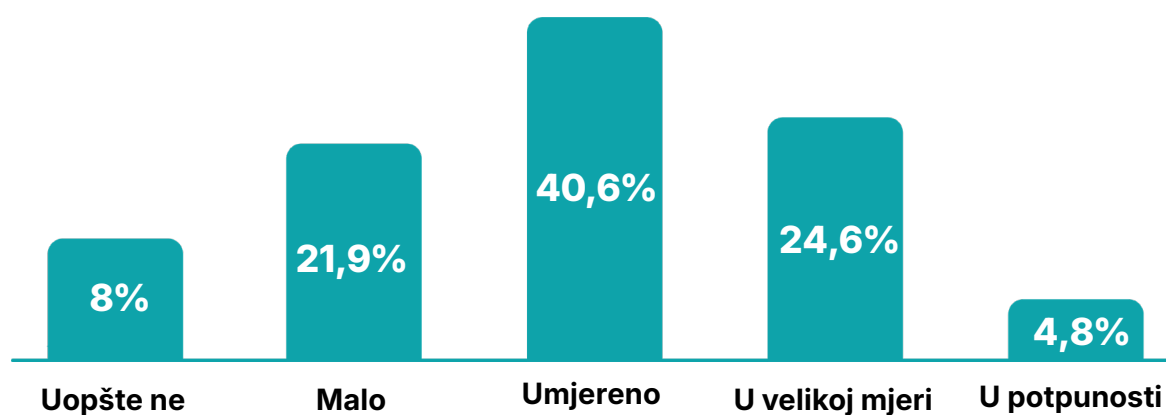

OBRAZOVANJE I VJEŠTINE: KOLIKO SISTEM PRIPREMA MLADE ZA BUDUĆNOST?

Obrazovanje je jedna od onih tema kroz koje se najjasnije vidi odnos mladih prema budućnosti. Kada mladi govore o školi, kursevima, radionicama, digitalnim vještinama, javnom nastupu ili pripremi za posao, oni zapravo govore o mnogo širem pitanju: da li ih sistem osnažuje za život koji ih čeka ili ih ostavlja da se sami snalaze u trenutku kada treba da donesu važne odluke o fakultetu, zaposlenju, samostalnosti i ostanku u svom gradu.

Rezultati istraživanja pokazuju da mladi u Ulcinju obrazovanje ne doživljavaju kao potpuno nedovoljno, ali ni kao dovoljno snažan oslonac za ulazak u svijet rada. Na pitanje u kojoj mjeri smatraju da ih obrazovanje priprema za tržište rada, najveći broj ispitanika odgovara da ih priprema „umjereno“. Takav odgovor na prvi pogled može djelovati neutralno, ali u kontekstu mladih i njihovih očekivanja on zapravo otvara važno pitanje: ako obrazovanje samo djelimično priprema mlade za tržište rada, ko popunjava prostor između školskog znanja i stvarnih životnih i profesionalnih vještina?

Grafik 4. U kojoj mjeri smatraš da te obrazovanje priprema za tržište rada?

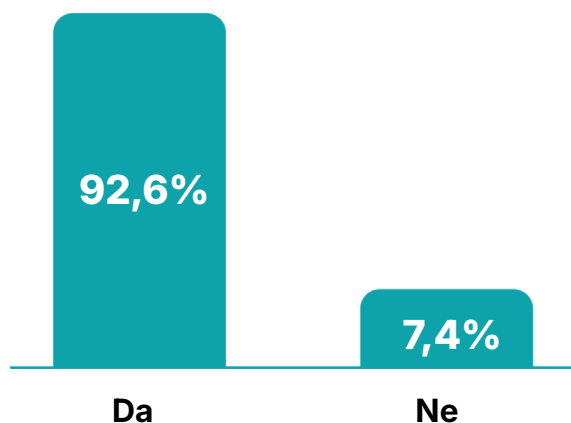

Prema rezultatima istraživanja, 40,6% anketiranih mladih smatra da ih obrazovanje umjereno priprema za tržište rada. Još 21,9% navodi da ih priprema malo, dok 8,0% smatra da ih uopšte ne priprema. Odnosno, skoro tri od deset anketiranih mladih imaju jasno kritičan stav prema tome koliko ih obrazovni sistem priprema za buduće zaposlenje, dok ukupno 70,6% mladih obrazovanje ocjenjuje najviše do nivoa „umjereno“. 24,6% ispitanika smatra da ih obrazovanje priprema u velikoj mjeri, a svega 4,8% da ih priprema u potpunosti.

Podaci ukazuju na vidljiv jaz između formalnog obrazovanja i praktičnih potreba mladih. Taj jaz ne znači nužno da mladi odbacuju značaj škole i formalnog obrazovanja. Naprotiv, njihovi odgovori pokazuju da obrazovanje vide kao važnu osnovu, ali ne i kao dovoljno kompletan sistem podrške za ono što ih čeka nakon škole ili fakulteta. Mladi prepoznaju da im, pored teorijskog znanja, trebaju i praktične vještine, npr. kako napisati CV, kako se predstaviti poslodavcu, kako komunicirati, kako koristiti digitalne alate, kako razumjeti finansije, kako planirati karijeru, kako pokrenuti inicijativu i kako donositi odluke.

Ovo je posebno važno u lokalnom kontekstu Ulcinja. U manjim sredinama, gdje su obrazovne i profesionalne mogućnosti često ograničenije nego u većim gradovima, osjećaj nepripremljenosti može dodatno pojačati nesigurnost mladih. Ako mlada osoba ne vidi dovoljno prilika za praksu, karijerno usmjeravanje, dodatno obrazovanje i konkretno povezivanje sa tržištem rada, odlazak iz grada može početi da izgleda ne kao izbor, već kao jedina racionalna mogućnost. Zato pitanje obrazovanja u istraživanju nije samo pitanje škole, već pitanje ostanka, razvoja i povjerenja u budućnost.

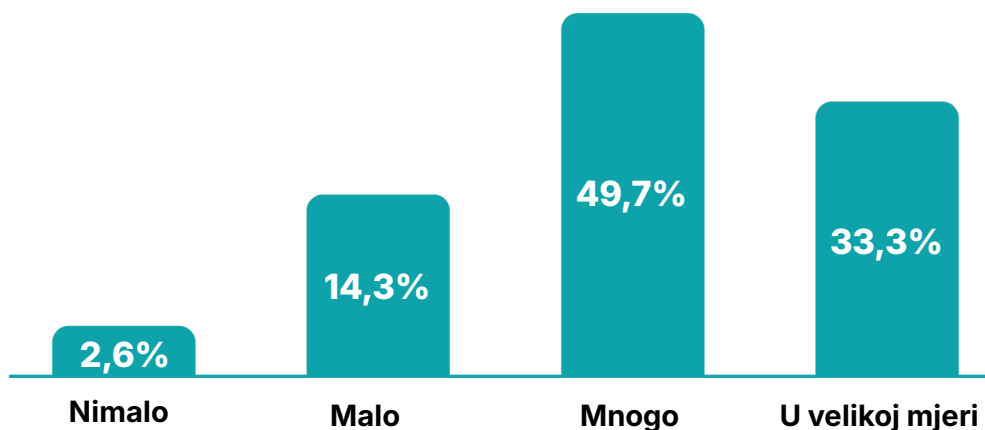
Grafik 5. Da li si ikada učestvovao/la u edukaciji van škole (kursevi, radionice, treninzi, omladinski projekti)?

Nalazi o neformalnom obrazovanju daju drugu, mnogo optimističniju stranu iste priče. Čak 92,6% ispitanih mladih navodi da je učestvovalo u edukaciji van škole, kao što su kursevi, radionice, treninzi ili omladinski projekti. Samo 7,4% ispitanika navodi da nije imalo takvo iskustvo. Ovaj podatak je izuzetno važan za razumijevanje položaja mladih u Ulcinju, jer pokazuje da mladi nijesu pasivni i da ne čekaju da se razvoj dogodi sam od sebe. Veliki broj njih već traži dodatne prilike za učenje izvan formalnog obrazovnog sistema.

Ovoliko visok procenat učešća u edukacijama van škole ukazuje na snažnu potrebu mladih za dodatnim sadržajima koji su praktični, fleksibilni i bliži njihovim realnim interesovanjima. Neformalno obrazovanje se u istraživanju pojavljuje kao važan most između onoga što škola pruža i onoga što mladima treba za lični i profesionalni razvoj. Kursevi, radionice, treninzi i omladinski projekti nijesu samo dodatne aktivnosti, za veliki broj mladih oni su prostor u kojem mogu da razviju samopouzdanje, upoznaju druge mlade, steknu konkretne vještine, prepoznaju svoje interese i osjete da mogu biti aktivni dio zajednice.

Grafik 6. Ako jesi, koliko ti je to pomoglo da naučiš nešto novo ili stekneš korisne vještine?

Još važniji nalaz odnosi se na to koliko su te edukacije mladima bile korisne. Skoro polovina ispitanika, odnosno 49,7%, navodi da im je učešće u edukacijama van škole mnogo pomoglo da nauče nešto novo ili steknu korisne vještine. Dodatnih 33,3% smatra da im je to pomoglo u velikoj mjeri. Zajedno, to znači da 83,0% mladih prepoznaje visok stepen korisnosti neformalnog obrazovanja. Nasuprot tome, 14,3% navodi da im je pomoglo malo, dok samo 2,6% smatra da im nije pomoglo nimalo.

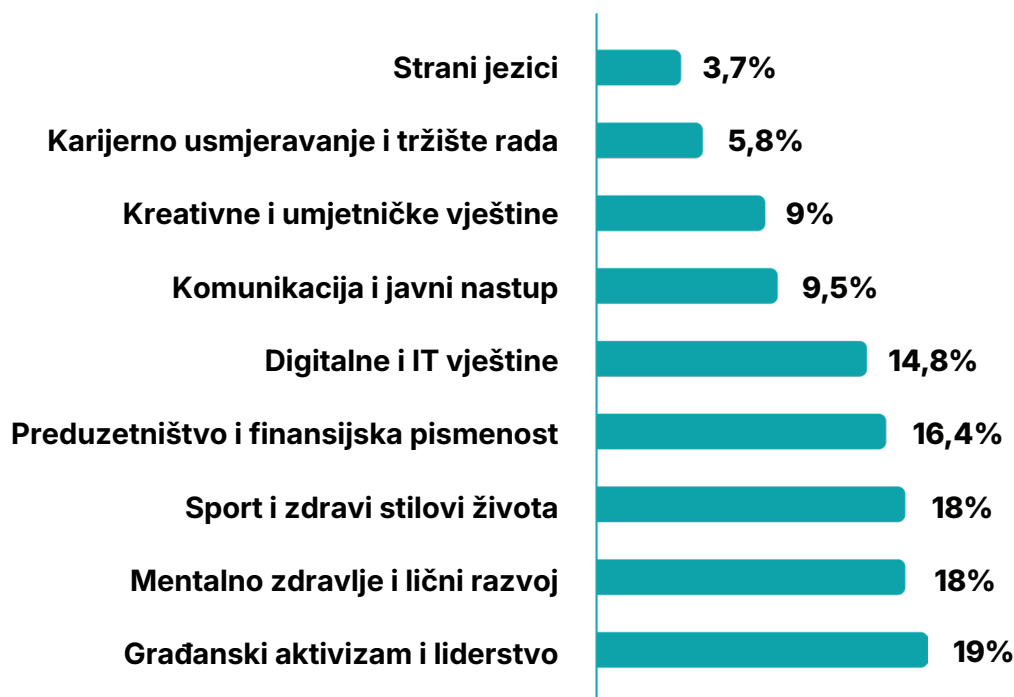

Nalaz je posebno značajan za projekat „Mladi lideri: od ideje do uticaja“. On potvrđuje da mladi prepoznaju vrijednost upravo onih oblika rada koji su u središtu omladinskih programa: radionica, treninga, praktičnih edukacija, liderskih aktivnosti i projekata koji mlade ne tretiraju samo kao učenike, već kao učesnike. Kada više od osam od deset mladih kaže da su im edukacije van škole mnogo ili u velikoj mjeri pomogle, to je snažan argument da ulaganje u neformalno obrazovanje nije sporedna aktivnost, već važan instrument razvoja mladih.

Posebna vrijednost rezultata leži u tome što oni pokazuju razliku između dvije vrste iskustva. Formalno obrazovanje mladi najčešće ocjenjuju kao umjereno korisno za pripremu za tržište rada. Neformalno obrazovanje ocjenjuju veoma pozitivno. To ne znači da jedno treba da zamijeni drugo. Najvažnija poruka je da formalno i neformalno obrazovanje treba da se dopunjuju. Škola i fakultet daju osnovu, ali radionice, kursevi, treninzi i omladinski projekti mogu mladima pomoći da tu osnovu pretvore u praktične vještine, sigurnost i spremnost za konkretne životne situacije.

Kada više od osam od deset mladih kaže da su im edukacije van škole mnogo ili u velikoj mjeri pomogle, to je snažan argument da ulaganje u neformalno obrazovanje nije sporedna aktivnost, već važan instrument razvoja mladih.

Grafik 7. Koje teme ili vještine bi volio/la da se nude kroz vannastavne aktivnosti?

Otvoreni odgovori dodatno pokazuju da mladi vrlo jasno znaju šta žele da uče. Njihovi odgovori nijesu svedeni na jednu oblast, već pokazuju širok spektar interesovanja i potreba. Mladi traže znanja koja su povezana sa savremenim tehnologijama, tržištem rada, ličnim razvojem, mentalnim zdravljem, komunikacijom, kreativnošću, aktivizmom i svakodnevnim životom. Upravo ta širina odgovora pokazuje da mladi u Ulcinju ne traže samo više aktivnosti, već kvalitetnije, korisnije i bolje osmišljene prilike za razvoj.

Jedna od najčešće prepoznatih oblasti odnosi se na digitalne i IT vještine. U odgovorima se pojavljuju programiranje, vještačka inteligencija, digitalna pismenost, robotika, analiza podataka, cyber sigurnost, grafički dizajn, video montaža i korišćenje digitalnih platformi. Ovakvi odgovori pokazuju da mladi razumiju da se buduće obrazovne i profesionalne prilike sve više povezuju sa tehnologijom. Za njih digitalne vještine nijesu samo dodatno znanje, već način da budu konkurentniji, informisaniji i spremniji za promjene na tržištu rada.

Druga važna grupa odgovora odnosi se na strane jezike i komunikaciju. Mladi navode potrebu za učenjem jezika, javnim nastupom, debatama, prezentacijskim vještinama, novinarstvom, pisanjem, komunikacijom i pregovaranjem. Odgovori govore o potrebi da se mladi osnaže da jasnije izraze svoje ideje, sigurnije nastupaju pred drugima i bolje komuniciraju u obrazovnom, poslovnom i društvenom okruženju. Posebno je značajno što se komunikacijske vještine često povezuju sa samopouzdanjem, što pokazuje da mladi ne traže samo tehničko znanje, već i podršku u ličnom razvoju.

Treća važna oblast je mentalno zdravlje i lični razvoj. U odgovorima se pominju psihološke radionice, upravljanje stresom, samopouzdanje, zdrave navike, balans, međuljudski odnosi, rješavanje konflikata i razumijevanje ljudskog ponašanja. Odgovori pokazuju da mladi prepoznaju emocionalne i psihološke izazove odrastanja, školovanja, zapošljavanja i društvenog pritiska. Potreba za ovakvim programima govori da razvoj mladih ne može biti sveden samo na zapošljavanje. Mladi žele i podršku da budu sigurniji, otporniji, informisaniji i spremniji da se nose sa svakodnevnim izazovima.

Četvrta grupa odgovora odnosi se na preduzetništvo i finansijsku pismenost. Mladi navode preduzetništvo, pokretanje biznisa, osnove finansija, štednju, poreze, kredite, bankovne račune, investicije, upravljanje novcem i pregovaranje o plati. Ovo je jedna od najvažnijih poruka istraživanja, da mladi žele praktična znanja koja im pomažu da se snađu u odraslom životu. Takve teme se rijetko dovoljno obrađuju kroz formalno obrazovanje, a mladima su direktno potrebne za samostalnost, zapošljavanje, planiranje budućnosti i razumijevanje ekonomskog okruženja u kojem žive.

Peta oblast odnosi se na kreativne radionice i umjetničke sadržaje. Mladi navode fotografiju, dizajn, muziku, glumu, teatar, slikanje, crtanje, filmske i književne radionice, kreativno rješavanje problema i različite oblike umjetničkog izražavanja. Odgovori pokazuju da mladi ne vide razvoj samo kroz posao i tržište rada, već i kroz stvaranje, kulturu i izražavanje. Za grad kakav je Ulcinj, sa snažnim kulturnim identitetom i turističkim potencijalom, ovakve potrebe mogu biti važna osnova za razvoj kreativnih programa za mlade.

Odgovori pokazuju da mladi ne vide razvoj samo kroz posao i tržište rada, već i kroz stvaranje, kulturu i izražavanje.

Šesta grupa odgovora odnosi se na sport, zdravlje i životne vještine. Mladi pominju sport, rekreaciju, fitnes, zdravu ishranu, prvu pomoć, boravak u prirodi, planinarenje, zdrav način života i osnovne životne vještine. Odgovori ukazuju da mladi razvoj ne posmatraju samo kroz obrazovanje i posao, već i kroz kvalitet svakodnevnog života. Potreba za ovakvim sadržajima posebno je važna jer povezuje fizičko zdravlje, mentalno blagostanje, druženje i korisno provođenje slobodnog vremena.

Sedma oblast odnosi se na građanski aktivizam, liderstvo i učešće u zajednici. U odgovorima se pominju aktivizam, liderstvo, donošenje odluka, demokratija, ljudska prava, osnovna prava, funkcionisanje institucija, volontiranje, lokalni projekti, omladinsko okupljanje i načini da mladi aktivno učestvuju u promjenama. Ova grupa odgovora je posebno značajna za projekat, jer pokazuje da među mladima postoji interesovanje da razumiju kako društvo funkcioniše i kako mogu uticati na zajednicu. Mladi ne žele da budu samo posmatrači lokalnih procesa, dio njih želi znanje, prostor i podršku da se uključi.

Mladi ne žele da budu samo posmatrači lokalnih procesa, dio njih želi znanje, prostor i podršku da se uključi.

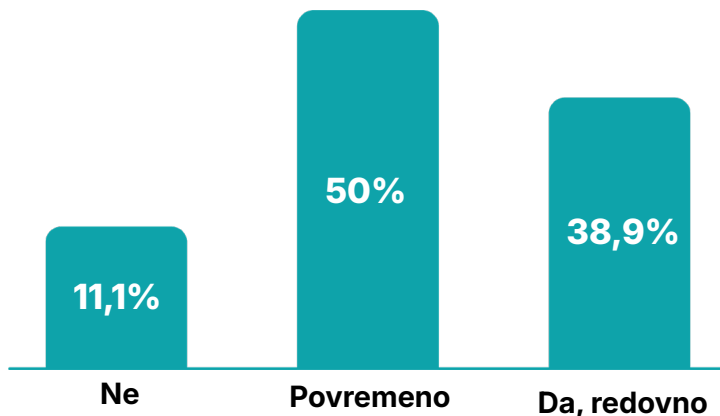
Kada se otvoreni odgovori posmatraju zajedno, dobija se jasna slika da mladi u Ulcinju žele obrazovanje koje je bliže životu. Žele da uče ono što će im pomoći da se zaposle, pokrenu sopstvene ideje, komuniciraju sigurnije, bolje razumiju sebe i druge, koriste tehnologiju, čuvaju zdravlje, razvijaju kreativnost i aktivno učestvuju u zajednici. Njihovi odgovori pokazuju da se potrebe mladih ne mogu zadovoljiti povremenim aktivnostima bez jasnog plana. Potreban je kontinuiran sistem podrške koji povezuje školu, lokalnu samoupravu, nevladine organizacije, stručnjake, poslodavce i same mlade.

Ovo poglavlje zato nosi jednu od ključnih poruka cijelog istraživanja - mladi u Ulcinju imaju interesovanje za učenje i razvoj, ali traže sadržaje koji su praktični, savremeni i povezani sa stvarnim životom. Ako se taj potencijal prepozna i podrži, neformalno obrazovanje može postati jedan od najvažnijih mehanizama za jačanje položaja mladih u Ulcinju. Ono može pomoći da se smanji jaz između škole i tržišta rada, da se poveća samopouzdanje mladih, da se razviju liderske vještine i da se mladi osjete spremnijim da ne samo planiraju svoju budućnost, već i aktivno učestvuju u oblikovanju budućnosti svog grada.

SLOBODNO VRIJEME, SPORT I SADRŽAJI ZA MLADE: GRAD KOJI IMA POTENCIJAL, ALI NEMA DOVOLJNO PROSTORA

Ulcinj je grad koji ima more, prirodu, prostor, kulturnu raznolikost i snažan identitet, ali odgovori mladih pokazuju da se svakodnevni život mladih ne može graditi samo na potencijalu. Potencijal grada postaje stvarna vrijednost tek onda kada mladi imaju gdje da treniraju, gdje da se okupe, gdje da uče, gdje da stvaraju, gdje da provedu slobodno vrijeme i gdje da osjete da grad ima sadržaje koji su namijenjeni baš njima. Nalazi istraživanja pokazuju da mladi u Ulcinju nijesu nezainteresovani za aktivan život, već veliki broj njih se bavi sportom ili rekreacijom. Problem je u tome što prostor, infrastruktura i organizovani sadržaji ne prate dovoljno tu potrebu.

Grafik 8. Da li se baviš sportom ili rekreacijom?

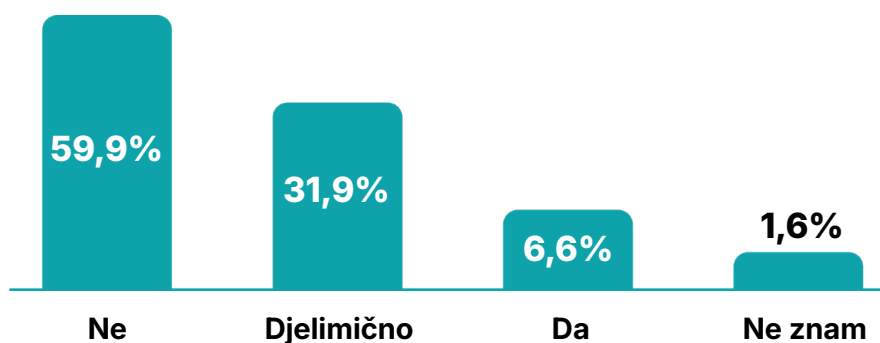

Na pitanje da li se bave sportom ili rekreacijom, gotovo polovina ispitanika, odnosno 49,7%, navodi da se time bavi povremeno. Dodatnih 38,6% mladih kaže da se sportom ili rekreacijom bavi redovno. To znači da se skoro devet od deset mladih u nekom obliku bavi fizičkom aktivnošću. Samo 11,1% ispitanika navodi da se ne bavi sportom ili rekreacijom. Ovaj podatak je veoma važan jer pokazuje da među mladima postoji razvijena svijest o fizičkoj aktivnosti, zdravlju i potrebi za kretanjem. Mladi nijesu grupa koju treba ubjeđivati da je sport važan, oni već pokazuju interesovanje i praksu. Ono što nedostaje jeste sistem koji takvu motivaciju podržava kroz dostupne, kvalitetne i raznovrsne sadržaje.

Predstavljena struktura odgovora ukazuje na to da sport i rekreacija za mlade u Ulcinju nijesu samo pitanje takmičenja ili profesionalnog bavljenja sportom. Za veliki broj njih, fizička aktivnost je dio svakodnevnog života, način druženja, oslobađanja od stresa, održavanja zdravlja i korisnog provođenja slobodnog vremena. Posebno je važno što je najveća grupa mladih upravo ona koja se sportom bavi povremeno. To je grupa koja vjerovatno ima interesovanje, ali ne nužno i stalne uslove, rutinu, dostupne termine, podršku ili infrastrukturu da bi fizička aktivnost postala redovniji dio života. Povremeno bavljenje sportom može biti znak potencijala koji postoji, ali nije dovoljno podržan.

Grafik 9. Da li smatraš da u Ulcinju postoji dovoljno sportskih sadržaja (tereni, dvorane, sportski centri)?

Kada se ovaj podatak poveže sa procjenom dostupnosti sportskih sadržaja, dobija se mnogo jasnija slika. Među ispitanicima koji su dali validan odgovor na pitanje da li u Ulcinju postoji dovoljno sportskih sadržaja, samo 6,6% smatra da ih ima dovoljno. Nasuprot tome, 59,9% mladih smatra da u Ulcinju nema dovoljno sportskih sadržaja, dok 31,9% kaže da ih ima djelimično. Još 1,6% navodi da ne zna.

Posebno je značajno to što odgovor „djelimično” ne treba posmatrati kao potpuno pozitivan nalaz. Kada skoro trećina mladih kaže da sportskih sadržaja ima djelimično, to najčešće znači da određeni sadržaji postoje, ali nijesu dovoljni, nijesu ravnomjerno dostupni, nijesu dovoljno kvalitetni, nijesu dovoljno raznovrsni ili nijesu prilagođeni potrebama različitih grupa mladih. U praksi, to može značiti da postoje školske sale, pojedini tereni ili sportski klubovi, ali da mladima nedostaju otvoreni i dostupni prostori za rekreaciju, savremeniji tereni, bazen, sportska hala, rekreativne zone, sadržaji za različite sportove i prostori koji nijesu vezani isključivo za formalne klubove ili školske objekte.

Nalaz da skoro šest od deset mladih smatra da sportskih sadržaja nema dovoljno posebno je važan u gradu kao što je Ulcinj. Prirodni uslovi Ulcinja, obala, plaže, rijeka, zaleđe, prostor za kretanje i aktivnosti na otvorenom, mogli bi predstavljati snažnu osnovu za razvoj sportskih, rekreativnih i omladinskih programa. Međutim, odgovori mladih pokazuju da prirodni potencijal sam po sebi nije dovoljan. Mladi traže uređene, dostupne i organizovane sadržaje poput terena, hale, sportske centre, bazen, klubove, rekreativne zone, prostore za trening i aktivnosti koje su dostupne tokom cijele godine, a ne samo sezonski ili povremeno.

Otvoreni odgovori na pitanje šta najviše nedostaje mladima u Ulcinju dodatno potvrđuju ovu sliku. Mladi veoma često navode sportske terene, sportski centar, sportsku halu, bazen, rekreativne prostore, bolje javne prostore, parkove, prostore za druženje, omladinski centar, kulturne i edukativne programe, bioskop, pozorište, koncerte, kreativne radionice, radionice za mlade i sadržaje tokom zimskih mjeseci.

Odgovori mladih pokazuju da prirodni potencijal sam po sebi nije dovoljan. Mladi traže uređene, dostupne i organizovane sadržaje poput terena, hale, sportske centre, bazen, klubove, rekreativne zone, prostore za trening i aktivnosti koje su dostupne tokom cijele godine, a ne samo sezonski ili povremeno.

Grafik 10. Koji sadržaji najviše nedostaju mladima u Ulcinju?

Preliminarno tematsko kodiranje otvorenih odgovora pokazuje da se potrebe mladih najčešće grupišu oko nekoliko većih oblasti. Prva oblast odnosi se na edukativne programe i radionice. Mladi često pominju edukativne programe, radionice, kurseve, programe karijernog savjetovanja, digitalne vještine, volonterske programe i sadržaje koji bi im pomogli da se razvijaju izvan formalnog obrazovanja. Slobodno vrijeme mladi ne vide samo kao vrijeme za odmor, već i kao prostor za učenje, razvoj i pripremu za budućnost.

Druga velika oblast odnosi se na prostore za mlade. U odgovorima se često pojavljuju izrazi kao što su „prostori za mlade“, „omladinski centar“, „društveni prostori“, „prostori za okupljanje“, „coworking prostor“, „kreativni hub“ i mjesta gdje mladi mogu da uče, razgovaraju, organizuju aktivnosti, provode vrijeme i sarađuju. Ova potreba je možda jedna od najvažnijih poruka cijelog poglavlja, mladi ne traže samo još jedan događaj u kalendaru, već trajni prostor kojem mogu pripadati.

Treća oblast odnosi se na sportsku infrastrukturu. Mladi navode sportske terene, sportske centre, halu, bazen, rekreativne zone, sportske klubove, terene za fudbal, košarku, tenis, skejt parkove, sale i opremu. U više odgovora se vidi i potreba da sportski sadržaji budu dostupniji, raznovrsniji i manje zavisni od postojećih školskih prostora. Jedan dio mladih ukazuje i na finansijsku dostupnost sporta, posebno kada su aktivnosti za djecu i mlade skupe za porodice. To znači da sportska politika za mlade ne treba da obuhvati samo izgradnju ili obnovu terena, već i pitanje dostupnosti, cijena, termina, podrške klubovima, sponzorstava i jednakih mogućnosti za učešće.

Slobodno vrijeme mladi ne vide samo kao vrijeme za odmor, već i kao prostor za učenje, razvoj i pripremu za budućnost.

Prostor za mlade nije samo zgrada. To je mjesto sigurnosti, prepoznavanja, susreta, ideja i zajedničkog djelovanja.

Četvrta oblast odnosi se na kulturne programe. Mladi pominju kulturne sadržaje, koncerte, filmske projekcije, pozorište, izložbe, kreativne radionice, umjetničke i muzičke programe, događaje za srednjoškolce i studente, te prostore za kreativne projekte. Ovi odgovori pokazuju da mladi u Ulcinju žele bogatiji kulturni život, posebno onaj koji nije ograničen na turističku sezonu. Kulturni sadržaji za mlade nijesu samo pitanje zabave, oni su dio identiteta grada, način da mladi razvijaju kreativnost, da se povezuju, da učestvuju u javnom životu i da grad doživljavaju kao mjesto koje ih inspiriše.

Peta, uža ali veoma simbolički važna oblast odnosi se na bioskop, pozorište i koncerte. U odgovorima se više puta pojavljuju bioskop, bioskop u gradu, bioskop za mlade, filmske projekcije, pozorište, predstave, koncerti i svirke. Ove potrebe govore o nedostatku urbanih i kulturnih iskustava koja su mladima u većim gradovima često dostupnija. Kada mladi pominju bioskop ili pozorište, oni zapravo govore o potrebi da Ulcinj bude grad u kojem se može živjeti kvalitetno i van ljetnje sezone, grad u kojem postoje mjesta susreta i sadržaji koji stvaraju osjećaj živosti.

Šesta oblast odnosi se na sezonalnost. Nekoliko odgovora direktno ukazuje na to da je Ulcinj živiji ljeti, dok je tokom zime ponuda sadržaja znatno slabija. Jedan od odgovora posebno jasno opisuje ovaj problem kroz osjećaj da grad ljeti ima događaje, ali je zimi prazan. Drugi odgovori pominju potrebu za sadržajima tokom zimskih mjeseci i kulturnim događajima tokom cijele godine, ne samo ljeti. Ovaj nalaz je veoma važan za lokalnu politiku prema mladima, jer pokazuje da problem nije samo u broju sadržaja, već i u njihovoj vremenskoj raspoređenosti. Mladi ne žive u Ulcinju samo tokom turističke sezone. Njima su potrebni prostori, programi i aktivnosti tokom cijele godine.

Zbog toga se položaj mladih u oblasti slobodnog vremena ne može svesti samo na pitanje „ima li događaja“. Mnogo važnije pitanje je da li mladi imaju svakodnevnu infrastrukturu za kvalitetan život? Da li imaju prostor da se okupe bez pritiska potrošnje? Da li imaju dostupne sportske terene? Da li imaju kulturne sadržaje koji nijesu samo povremeni? Da li imaju gdje da razvijaju talente? Da li imaju mjesto za učenje, volontiranje, kreativni rad i zajedničke inicijative? Odgovori mladih jasno pokazuju da je potreba za takvim sadržajima snažna i višedimenzionalna.

Posebno je važno razumjeti da mladi u ovim odgovorima ne traže luksuz. Oni ne govore o sadržajima koji su izvan realnih potreba jedne lokalne zajednice. Traže osnovne elemente kvalitetnog omladinskog života, sportske terene, prostore za mlade, edukativne i kulturne programe, mjesta za druženje, bioskop, pozorište, radionice, rekreativne zone, javne prostore i aktivnosti koje traju tokom cijele godine. To su sadržaji koji direktno utiču na osjećaj pripadnosti gradu. Kada ih nema dovoljno, mladi grad mogu doživjeti kao prostor kroz koji prolaze, a ne kao mjesto u kojem se razvijaju.

Kulturni sadržaji za mlade nijesu samo pitanje zabave, oni su dio identiteta grada, način da mladi razvijaju kreativnost, da se povezuju, da učestvuju u javnom životu i da grad doživljavaju kao mjesto koje ih inspiriše.

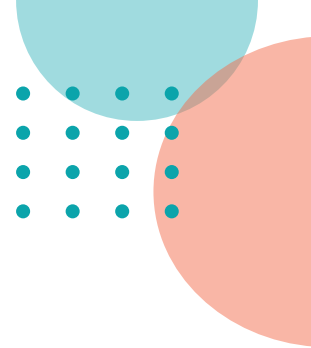
Edukacija i radionice

Sport i rekreacija

Kultura i umjetnost

U tom smislu, slobodno vrijeme nije sporedna tema. Ono je povezano sa mentalnim zdravljem, fizičkom aktivnošću, socijalnim vezama, prevencijom pasivnosti, razvojem vještina, građanskim učešćem i migracionim namjerama. Grad koji mladima ne nudi dovoljno sadržaja rizikuje da ih izgubi mnogo prije nego što oni formalno odu. Mladi se mogu osjećati udaljeno od grada i onda kada fizički žive u njemu, ako nemaju prostor u kojem se njihov glas, energija i interesovanja prepoznaju.

Nalazi istraživanja zato upućuju na jasnu poruku: Ulcinj ima mlade koji žele da budu aktivni, ali im je potreban snažniji lokalni okvir koji će tu aktivnost podržati. Skoro devet od deset mladih bavi se sportom ili rekreacijom redovno ili povremeno, ali samo mali procenat smatra da sportskih sadržaja ima dovoljno. Mladi prepoznaju potrebu za sportskom infrastrukturom, omladinskim prostorima, kulturnim i edukativnim programima i sadržajima tokom cijele godine. To znači da bi ulaganje u omladinske prostore, sportsku i kulturnu infrastrukturu, kao i redovne programe za mlade, moglo imati mnogo širi efekat od samog povećanja broja aktivnosti. Takva ulaganja mogu povećati osjećaj pripadnosti, povjerenje u lokalnu zajednicu i motivaciju mladih da ostanu aktivni u gradu.

Mladi ne traže samo događaje, traže prostor kojem pripadaju. Upravo ta rečenica sažima suštinu ovog poglavlja. Za mlade u Ulcinju, slobodno vrijeme nije prazno vrijeme. To je prostor u kojem se gradi identitet, prijateljstva, zdravlje, samopouzdanje, kreativnost i veza sa gradom. Ako Ulcinj želi da bude grad u kojem mladi ostaju, onda mora biti i grad u kojem mladi imaju gdje da budu.

Mladi se mogu osjećati udaljeno od grada i onda kada fizički žive u njemu, ako nemaju prostor u kojem se njihov glas, energija i interesovanja prepoznaju.

Ako Ulcinj želi da bude grad u kojem mladi ostaju, onda mora biti i grad u kojem mladi imaju gdje da budu.

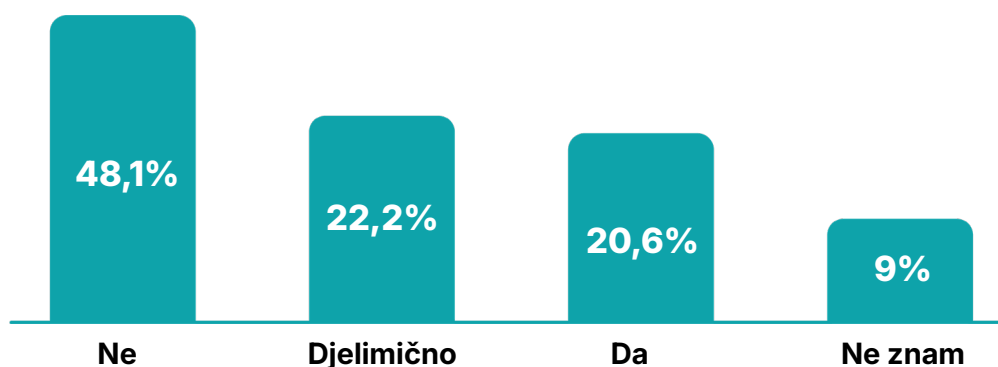

PARTICIPACIJA MLADIH: ŽELE DA UČESTVUJU, ALI NE OSJEĆAJU DA SU DOVOLJNO UKLJUČENI

Ako je obrazovanje prostor u kojem mladi stiču znanja, a slobodno vrijeme prostor u kojem razvijaju interesovanja i osjećaj pripadnosti, onda je participacija prostor u kojem mladi postaju vidljivi kao građani. Upravo zato je pitanje uključivanja mladih jedno od centralnih pitanja ovog istraživanja. Ono ne govori samo o tome da li mladi povremeno učestvuju u projektima ili aktivnostima, već o tome da li imaju stvaran osjećaj da mogu uticati na odluke koje oblikuju njihov svakodnevni život u Ulcinju.

Rezultati pokazuju jasnu napetost između dva važna nalaza. Značajan broj mladih smatra da lokalna vlast ne uključuje mlade dovoljno u odluke koje se tiču njihovih interesa, dok većina mladih pokazuje visok nivo ličnog iskustva i spremnosti za učešće u inicijativama. Upravo u toj razlici nalazi se jedna od najvažnijih poruka istraživanja, da problem nije u tome što mladi nijesu zainteresovani, već u tome što ne osjećaju da postoje dovoljno otvoreni, stalni i prepoznatljivi mehanizmi kroz koje njihov glas može imati stvaran uticaj.

Grafik 11. Da li misliš da lokalna vlast uključuje mlade u odluke koje se tiču njihovih interesa?

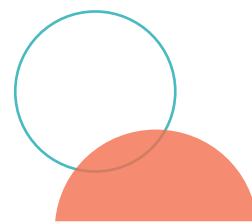

Na pitanje da li misle da lokalna vlast uključuje mlade u odluke koje se tiču njihovih interesa, skoro polovina ispitanika, odnosno 48,1%, odgovorila je negativno. Dodatnih 22,2% smatra da se mladi uključuju samo djelimično. To znači da ukupno 70,3% mladih ne vidi uključivanje mladih kao dovoljno jasno, snažno ili potpuno. Samo 20,6% ispitanika smatra da lokalna vlast uključuje mlade, dok 9,0% nije sigurno ili ne zna kako da procijeni postojeći nivo uključenosti.

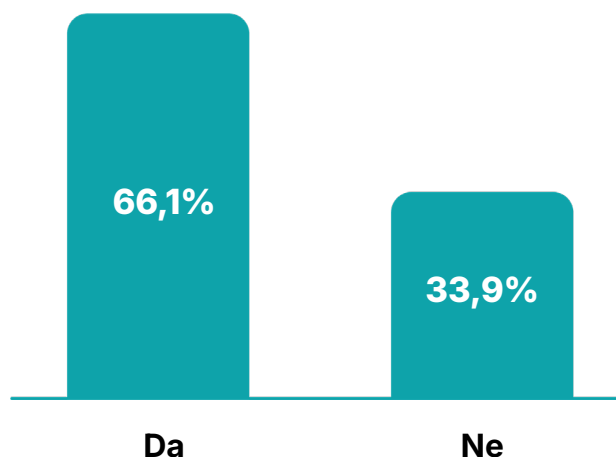
Podaci ukazuju na ozbiljan prostor za unapređenje odnosa između mladih i lokalnih institucija. Kada gotovo svaki drugi mladi ispitanik kaže da lokalna vlast ne uključuje mlade u odluke koje ih se tiču, to ne treba posmatrati samo kao kritiku institucija, već kao signal da postojeći kanali komunikacije nijesu dovoljno vidljivi, dostupni ili uvjerljivi za mlade. Čak i tamo gdje određeni oblici uključivanja postoje, mladi ih možda ne prepoznaju kao stvarni prostor za uticaj. To znači da participacija ne može biti samo formalna mogućnost, ona mora biti proces u kojem mladi vide da su pozvani, saslušani i da njihovi prijedlozi mogu dovesti do konkretnih promjena. Posebno je važno naglasiti da ovakav nalaz ne znači da su mladi udaljeni od društvenog života.

Participacija ne može biti samo formalna mogućnost, ona mora biti proces u kojem mladi vide da su pozvani, saslušani i da njihovi prijedlozi mogu dovesti do konkretnih promjena.

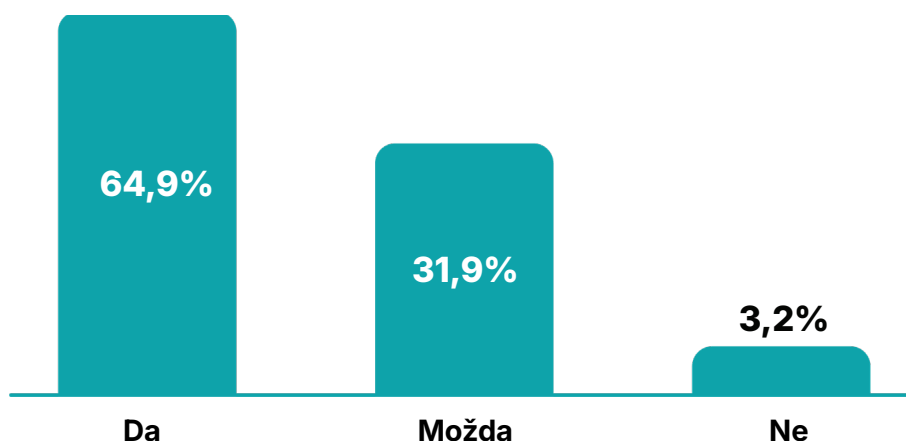
Grafik 12. Da li si lično učestvovao/la u nekoj inicijativi, projektu ili aktivnosti koji se tiču položaja mladih?

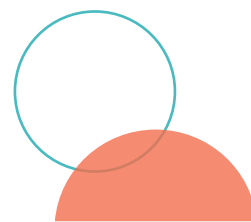
Na pitanje da li su lično učestvovali u nekoj inicijativi, projektu ili aktivnosti koja se tiče položaja mladih, 66,1% ispitanika odgovorilo je potvrdno. Jedna trećina mladih, odnosno 33,9%, navela je da do sada nije imala takvo iskustvo.

Podatak je veoma važan za projekat „Mladi lideri: od ideje do uticaja“, jer pokazuje da među mladima postoji iskustvo učešća i osnov na kojem se mogu graditi napredniji oblici omladinskog aktivizma. Mladi koji su već učestvovali u inicijativama lakše mogu preći iz uloge učesnika u ulogu pokretača aktivnosti, vršnjačkih edukatora, omladinskih lidera ili predstavnika mladih u lokalnim procesima. Trećina mladih koja još nije učestvovala u takvim aktivnostima predstavlja prostor za širenje omladinskih programa i uključivanje onih koji do sada nijesu imali priliku, informacije, podršku ili motiju da se uključe.

Grafik 13. Da li bi bio/bila zainteresovan/a da učestvuješ u projektima ili inicijativama koji omogućavaju mladima da utiču na odluke u gradu?

Na pitanje da li bi bili zainteresovani da učestvuju u projektima ili inicijativama koje omogućavaju mladima da utiču na odluke u gradu, 64,9% validnih odgovora je „da“, dok 31,9% odgovara „možda“. Samo 3,2% mladih navodi da ne bi bilo zainteresovano za takav oblik učešća. Upravo 96,8% mladih iskazuje makar otvorenost prema učešću, bilo kroz jasnu spremnost ili kroz mogućnost da bi se uključili pod odgovarajućim uslovima.

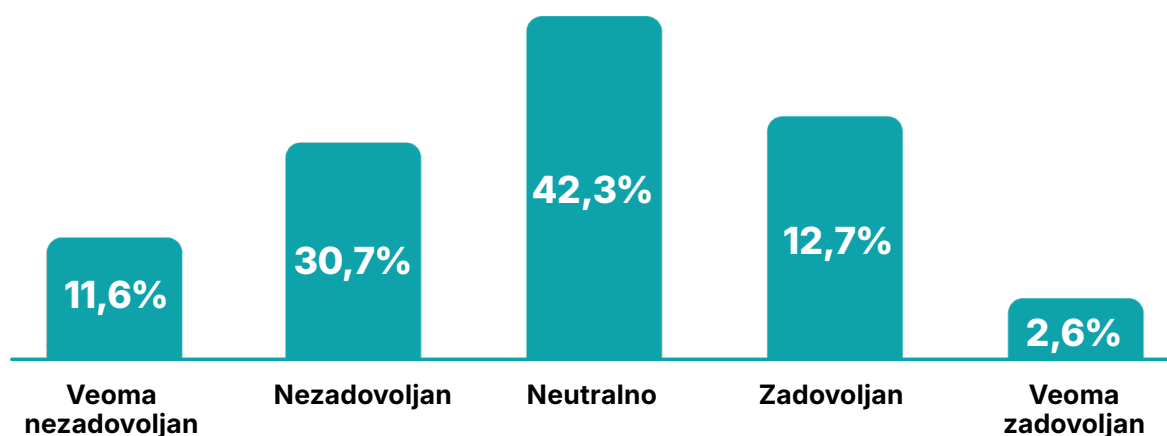
Nalaz je jedna od najpozitivnijih poruka istraživanja. Mladi u Ulcinju ne pokazuju ravnodušnost. Ogromna većina njih pokazuje spremnost da bude dio procesa koji im omogućavaju da utiču na odluke u gradu. Kategorija „možda” ovdje je posebno važna, jer ona ne znači odbijanje. Ona često može značiti da mladi žele više informacija, jasniji poziv, konkretnu temu, bolju organizaciju, sigurnost da njihovo vrijeme neće biti uzalud potrošeno ili dokaz da će njihovo učešće imati smisla. Upravo zbog toga, „možda” treba čitati kao otvorena vrata, a ne kao nedostatak interesovanja.

Kada se zajedno posmatraju procjena uključenosti mladih, njihovo dosadašnje učešće i spremnost za buduće učešće, jasno se vidi participacijski paradoks. Mladi imaju iskustvo i motivaciju, ali ne osjećaju da su dovoljno uključeni u formalne procese odlučivanja. To znači da energija postoji, ali joj nedostaje stabilniji institucionalni kanal. Mladi žele da učestvuju, ali im je potrebno više prostora u kojem njihovo učešće nije samo simbolično, već povezano sa stvarnim temama, lokalnim odlukama i vidljivim rezultatima.

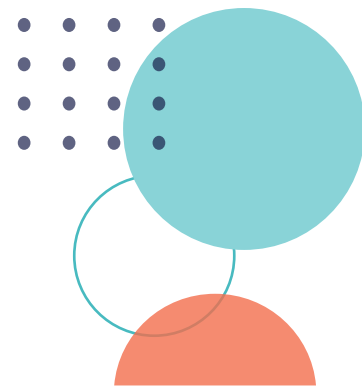
Jaz između spremnosti mladih i njihove percepcije uključenosti posebno je važan za lokalnu zajednicu. Ako se ne prepozna na vrijeme, može dovesti do razočaranja, povlačenja i osjećaja da se ništa ne može promijeniti. Međutim, ako se prepozna kao potencijal, može postati osnova za razvoj novih mehanizama participacije, kao na primjer omladinskih savjeta, konsultacija sa mladima, budžetskih linija za omladinske inicijative, javnih poziva za ideje mladih, školskih i studentskih foruma, lokalnih akcija, volonterskih programa i redovnih susreta između mladih i donosilaca odluka.

Mladi žele da učestvuju, ali im je potrebno više prostora u kojem njihovo učešće nije samo simbolično, već povezano sa stvarnim temama, lokalnim odlukama i vidljivim rezultatima.

Grafik 14. Koliko si zadovoljan/na mogućnostima za razvoj mladih u Ulcinju?

Pitanje zadovoljstva mogućnostima za razvoj mladih u Ulcinju dodatno produbljuje ovu sliku. Najveći broj ispitanika, 42,3%, zauzima neutralan stav. Isti procenat, 42,3%, čine mladi koji su nezadovoljni ili veoma nezadovoljni mogućnostima za razvoj: 30,7% je nezadovoljno, a 11,6% veoma nezadovoljno. Samo 12,7% mladih je zadovoljno, dok je 2,6% veoma zadovoljno. Svega 15,3% mladih iskazuje pozitivan nivo zadovoljstva mogućnostima za razvoj u Ulcinju.

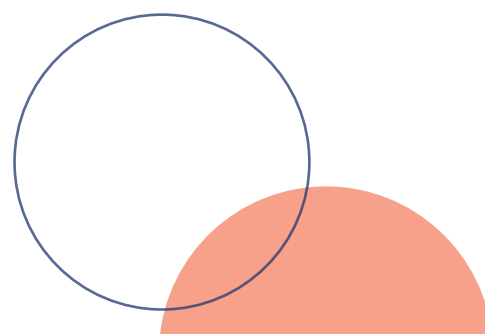
Podaci govore da zadovoljstvo mladih mogućnostima za razvoj nije visoko. Dominacija neutralnih i nezadovoljnih odgovora pokazuje da mladi ne vide dovoljno jasnu i snažnu perspektivu za razvoj u lokalnoj zajednici. Neutralni odgovori se ne mogu tumačiti kao zadovoljstvo, oni često ukazuju na rezervisanost, neodlučnost ili osjećaj da postoje određene mogućnosti, ali da nijesu dovoljno razvijene, dostupne ili relevantne. Kada se tome doda visok udio nezadovoljnih mladih, jasno je da lokalna zajednica mora ozbiljnije raditi na stvaranju uslova u kojima mladi mogu učiti, raditi, učestvovati i napredovati.

Zadovoljstvo mogućnostima za razvoj povezano je sa svim prethodnim temama istraživanja, obrazovanjem, vještinama, sportom, kulturnim sadržajima, prostorima za mlade, zapošljavanjem i participacijom. Mladi ne procjenjuju razvoj samo kroz jednu dimenziju. Za njih razvoj znači mogućnost da steknu korisne vještine, da imaju pristup kvalitetnim programima, da se bave sportom, da imaju kulturni i društveni život, da dobiju priliku za posao, da ih institucije čuju i da mogu uticati na odluke u svom gradu. Zbog toga nezadovoljstvo mogućnostima za razvoj nije izolovan nalaz, već zbirni pokazatelj šireg osjećaja ograničenih prilika.

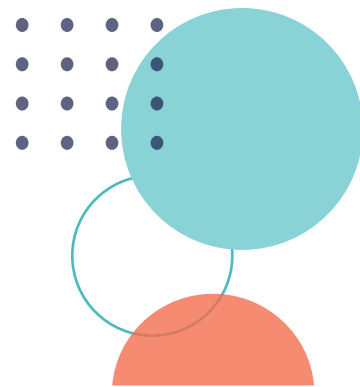
Upravo zato participacija mladih ne smije biti shvaćena kao dodatak omladinskoj politici, već kao njen osnov. Ako mladi nijesu uključeni u kreiranje rješenja, postoji rizik da programi za mlade ne odgovore na stvarne potrebe. Mladi u istraživanju jasno pokazuju da imaju šta da kažu, pa prepoznaju probleme, navode konkretne nedostatke i pokazuju spremnost da učestvuju. Zadatak lokalne zajednice nije samo da mlade poziva na aktivnosti, već da sa njima razvija politike, programe i prostore koji odgovaraju njihovom iskustvu.

Za projekat „Mladi lideri: od ideje do uticaja“, ovi nalazi su posebno značajni. Oni potvrđuju da razvoj leaderskih vještina nije apstraktna potreba, već konkretan odgovor na postojeće stanje. Mladi žele da učestvuju, ali im je potrebna podrška da svoje ideje pretvore u inicijative, svoje nezadovoljstvo u prijedloge, a svoje iskustvo u društveni uticaj. Ako se mladima pruže znanja, prostor i povjerenje, participacija može postati mnogo više od povremenog učešća u projektu, može postati način na koji mladi preuzimaju aktivniju ulogu u razvoju Ulcinja.

Zadatak lokalne zajednice nije samo da mlade poziva na aktivnosti, već da sa njima razvija politike, programe i prostore koji odgovaraju njihovom iskustvu.

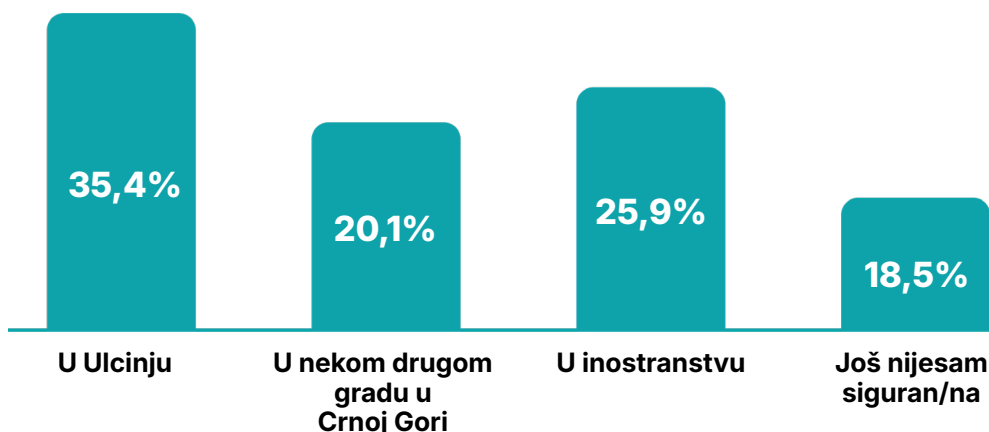
MIGRACIONE NAMJERE: ODLAZAK KAO SIMPTOM NEDOSTATKAPERSPEKTIVE, NE NEDOSTATKA LJUBAVI PREMA GRADU

Rijetko koje pitanje o mladima nosi toliku težinu kao pitanje odlaska. Kada mlada osoba kaže da bi nakon škole ili fakulteta radije živjela van svog grada, to ne mora značiti da taj grad ne voli. Često znači da u njemu ne vidi dovoljno jasnu budućnost. Upravo zato migracione namjere mladih u Ulcinju treba čitati pažljivo, ne kao jednostavnu odluku pojedinca, već kao pokazatelj šireg osjećaja mogućnosti, sigurnosti, razvoja i pripadanja.

Ulcinj je grad snažnog identiteta, bogate kulture i posebne povezanosti sa prostorom. Za mnoge mlade, on nije samo mjesto stanovanja, već mjesto porijekla, porodice, jezika, prijateljstava i lične istorije. Odgovori mladih pokazuju da emocionalna veza sa gradom nije dovoljna ako ne postoje realne prilike za obrazovanje, posao, razvoj, kulturni i sportski život, učešće u odlukama i dostojanstven svakodnevni život.

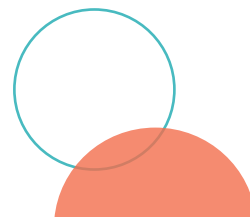
Grafik 15. Nakon završetka škole ili fakulteta, gdje bi volio/la da živiš?

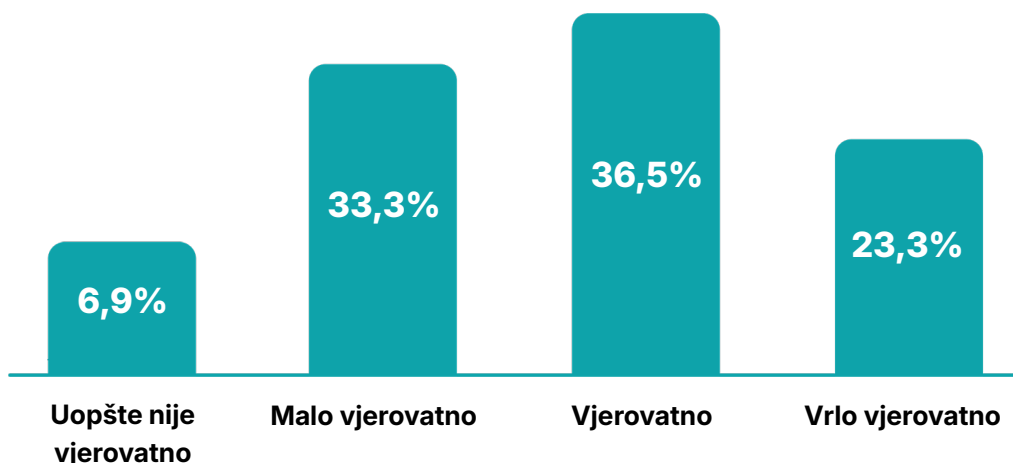
Na pitanje gdje bi voljeli da žive nakon završetka škole ili fakulteta, 35,4% mladih navodi da bi željelo da živi u Ulcinju. Ovaj podatak je važan jer pokazuje da značajan dio mladih ipak vidi Ulcinj kao moguće mjesto svoje budućnosti. To znači da veza mladih sa gradom postoji i da ideja ostanka nije nestala. Međutim, 20,1% ispitanika navodi da bi željelo da živi u nekom drugom gradu u Crnoj Gori, dok 25,9% svoju budućnost vidi u inostranstvu. Dodatnih 18,5% još nije sigurno gdje bi željelo da živi.

Podaci pokazuju da je budućnost mladih u Ulcinju otvoreno pitanje. Sa jedne strane, više od trećine mladih želi da ostane u gradu, što predstavlja važan potencijal za lokalnu zajednicu. Sa druge strane, skoro polovina mladih svoju budućnost već usmjerava ka drugom gradu u Crnoj Gori ili inostranstvu. Kada se tome doda gotovo petina onih koji nijesu sigurni, postaje jasno da se odluka o ostanku kod velikog broja mladih još uvijek formira. Upravo ta grupa neodlučnih mladih posebno je važna za lokalne politike, jer njihova odluka može zavisiti od toga da li će Ulcinj u narednim godinama ponuditi više konkretnih prilika za razvoj.

Neodlučnost mladih ne treba tumačiti kao slabost ili nezainteresovanost. Ona može biti znak da mladi još uvijek vagaju između pripadnosti gradu i potrebe za boljim mogućnostima. Oni možda žele da ostanu, ali nijesu sigurni da će za to imati uslove. Zato je pitanje migracionih namjera ujedno i pitanje povjerenja da li mladi vjeruju da se u Ulcinju može graditi budućnost?

Grafik 16. Koliko je vjerovatno da ćeš u budućnosti živjeti van Ulcinja?

Još jasnija slika dobija se kroz pitanje koliko je vjerovatno da će mladi u budućnosti živjeti van Ulcinja. Samo 6,9% ispitanika navodi da uopšte nije vjerovatno da će živjeti van Ulcinja. Dodatnih 33,3% smatra da je to malo vjerovatno. 36,5% mladih navodi da je vjerovatno da će u budućnosti živjeti van Ulcinja, dok 23,3% smatra da je to vrlo vjerovatno. Može se reći da 59,8% mladih procjenjuje da je vjerovatno ili vrlo vjerovatno da će u budućnosti živjeti van Ulcinja.

Ovaj nalaz je jedan od najvažnijih u cijelom istraživanju. On ne znači da će svi mladi zaista otići, niti da je odlazak nužno konačan. Migracione namjere nijesu isto što i stvarno migraciono ponašanje, ali kada skoro šest od deset mladih procjenjuje da je njihov budući život van Ulcinja vjerovatan ili vrlo vjerovatan, to predstavlja ozbiljan signal za lokalnu zajednicu. Takav podatak govori da veliki broj mladih u ovom trenutku ne vidi Ulcinj kao dovoljno stabilan prostor za dugoročno planiranje života.

Posebno je važno naglasiti da odlazak mladih nije samo demografsko pitanje. On je povezan sa obrazovanjem, zapošljavanjem, kvalitetom javnih usluga, kulturnim i sportskim životom, osjećajem pravednosti, uključivanjem odluke i mogućnošću da mladi razvijaju svoje sposobnosti. Kada mladi ne vide dovoljno razloga da ostanu, grad ne gubi samo broj stanovnika. Gubi buduće stručnjake, preduzetnike, nastavnike, sportiste, kulturne radnike, aktiviste, roditelje, inovatore i lokalne lidere.

Kada mladi ne vide dovoljno razloga da ostanu, grad ne gubi samo broj stanovnika. Gubi buduće stručnjake, preduzetnike, nastavnike, sportiste, kulturne radnike, aktiviste, roditelje, inovatore i lokalne lidere.

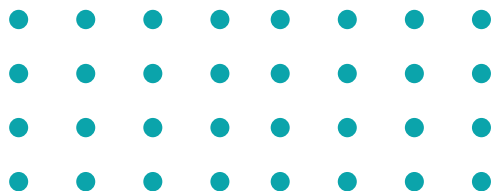

Tabela 1. Rizik odlaska mladih iz Ulcinja prema starosnim grupama

Starosna grupa	Nizak rizik odlaska	Visok rizik odlaska
14–18 godina	78.1%	21.9%
19–24 godine	21.8%	78.2%
do 30 godina	19.1%	80.9%

Napomena: Prikazani su procenti unutar starosnih grupa. Hi-kvadrat test pokazuje statistički značajnu povezanost između starosne grupe i rizika odlaska: $\chi^2(2)=57.94$, $p<.001$, Cramer's $V=.554$.

Dodatna analiza pokazuje da se rizik odlaska značajno razlikuje prema starosnim grupama. Dok visok rizik odlaska ima 21,9% mladih od 14 do 18 godina, taj procenat raste na 78,2% među mladima od 19 do 24 godine i 80,9% među mladima do 30 godina. To ukazuje da se migracione namjere pojačavaju u fazi kada mladi prelaze iz školskog okvira ka studiranju, zaposlenju i samostalnom planiranju života.

Tabela 2. Rizik odlaska mladih iz Ulcinja prema mjestu stanovanja

Mjesto stanovanja	Nizak rizik odlaska	Visok rizik odlaska
Grad	52.0%	48.0%
Selo	18.2%	81.8%

Napomena: Prikazani su procenti unutar kategorija mjesta stanovanja. Hi-kvadrat test pokazuje statistički značajnu povezanost između mjesta stanovanja i rizika odlaska: $\chi^2(1)=20.47$, $p<.001$, Cramer's $V=.329$.

Rizik odlaska izraženiji je među mladima iz seoskih područja. Među mladima koji žive u gradu, visok rizik odlaska ima 48,0%, dok je među mladima sa sela taj procenat 81,8%. Nalaz ukazuje da mladi iz seoskih područja mogu imati izraženiji osjećaj ograničenih mogućnosti, što treba uzeti u obzir prilikom planiranja omladinskih programa, prevoza, sportskih sadržaja i dostupnosti aktivnosti van gradskog jezgra.

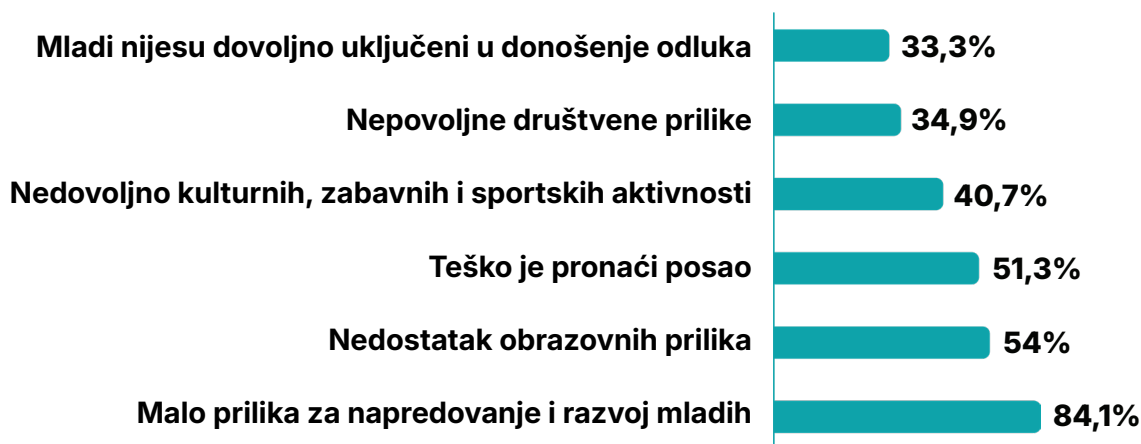
Tabela 3. Rizik odlaska mladih iz Ulcinja prema procjeni uključivanja mladih u lokalne odluke

Procjena uključivanja mladih	Nizak rizik odlaska	Visok rizik odlaska
Da	92.3%	7.7%
Djelimično	69.0%	31.0%
Ne	7.7%	92.3%

Napomena: Prikazani su procenti unutar kategorija procjene uključivanja mladih. Kategorija „Ne znam” nije uključena u analizu. Hi-kvadrat test pokazuje statistički značajnu povezanost između procjene uključivanja mladih u lokalne odluke i rizika odlaska: $\chi^2(2)=97.19$, $p<.001$, Cramer's $V=.752$.

Jedan od najsnažnijih dodatnih nalaza odnosi se na vezu između osjećaja uključenosti mladih i rizika odlaska. Među mladima koji smatraju da lokalna vlast uključuje mlade u odluke, visok rizik odlaska ima samo 7,7%. Među onima koji smatraju da se mladi uključuju djelimično, taj procenat iznosi 31,0%. Nasuprot tome, među mladima koji smatraju da lokalna vlast ne uključuje mlade, čak 92,3% spada u grupu visokog rizika odlaska.

Grafik 17. Koji faktori najviše utiču na to da mladi traže prilike van svog grada?

Pitanje o faktorima koji utiču na to da mladi traže prilike van svog grada dodatno pokazuje da migracione namjere nijesu rezultat jednog razloga, već kombinacije više međusobno povezanih faktora. Najčešće označen razlog je malo prilika za napredovanje i razvoj mladih, koji navodi 84,1% ispitanika. Ovaj podatak je izuzetno snažan jer pokazuje da mladi odlazak najčešće povezuju sa osjećajem ograničenih mogućnosti. Za većinu mladih, problem nije samo u jednom sektoru ili jednoj instituciji, već u širem utisku da grad ne pruža dovoljno prostora za lični, obrazovni i profesionalni rast.

Drugi najčešći faktor je nedostatak obrazovnih prilika, koji navodi 54,0% mladih. Ovaj nalaz je posebno važan za Ulcinj jer se direktno nadovezuje na ranije nalaze o obrazovanju i vještinama. Mladi prepoznaju da nastavak obrazovanja, dodatno usavršavanje i pristup programima koji ih pripremaju za budućnost često zahtijevaju odlazak u druge sredine. Kada mlada osoba mora napustiti grad da bi studirala, stekla određene vještine, učila jezike, razvijala digitalne kompetencije ili pristupila kvalitetnijim programima, odlazak se lako može pretvoriti iz privremenog obrazovnog koraka u dugoročnu životnu odluku.

Treći važan faktor je zaposlenje. Teškoću pronalaženja posla kao razlog odlaska navodi 51,3% mladih. To znači da više od polovine ispitanika povezuje odlazak sa problemom zapošljavanja. Posao je za mlade mnogo više od izvora prihoda. On predstavlja mogućnost samostalnosti, sigurnosti, planiranja porodice, stanovanja, profesionalnog identiteta i osjećaja vrijednosti. Ako mladi ne vide mogućnost da u Ulcinju pronađu posao koji odgovara njihovim kvalifikacijama, interesovanjima i očekivanjima, onda drugi gradovi i inostranstvo postaju realnija opcija.

Nedovoljno kulturnih, zabavnih i sportskih aktivnosti kao faktor odlaska navodi 40,7% mladih. Ovaj nalaz pokazuje da migracione namjere nijesu vezane samo za posao i obrazovanje. Kvalitet života ima snažnu ulogu u odluci mladih da ostanu ili odu. Mladi žele grad u kojem se može učiti, raditi, ali i živjeti. Žele sadržaje tokom cijele godine, prostore za okupljanje, sportsku infrastrukturu, kulturne događaje, kreativne programe, bioskop, koncerte, rekreaciju i mjesta gdje mogu provoditi vrijeme bez osjećaja da je grad aktivan samo sezonski. Kada tih sadržaja nema dovoljno, odlazak ne izgleda samo kao potraga za poslom, već i kao potraga za potpunijim životom.

Nepovoljne društvene prilike kao faktor odlaska navodi 34,9% ispitanika, dok 33,3% mladih smatra da na odlazak utiče i to što mladi nijesu dovoljno uključeni u donošenje odluka. Ovi podaci otvaraju važnu društvenu dimenziju migracija. Mladi ne razmišljaju o odlasku samo zbog ekonomskih razloga, već i zbog načina na koji doživljavaju društvenu atmosferu, pravednost, mogućnost uticaja i odnos institucija prema njima. Ako mladi osjećaju da nemaju glas, da se odluke donose bez njih ili da se trud i znanje ne vrednuju dovoljno, tada se slabi njihova veza sa lokalnom zajednicom.

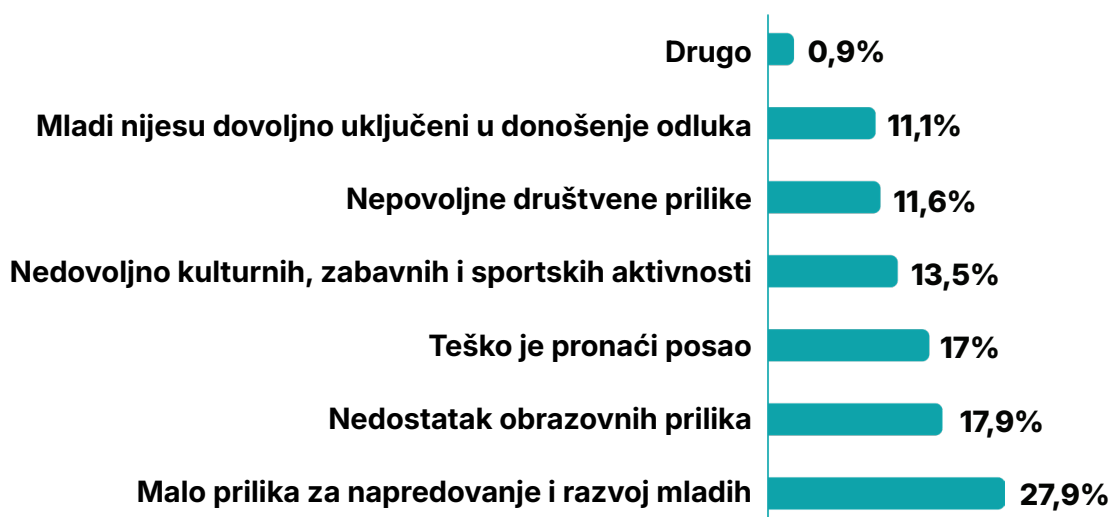
Upravo se ovdje migracione namjere povezuju sa participacijom. Raniji nalazi su pokazali da značajan broj mladih ne smatra da lokalna vlast dovoljno uključuje mlade u odluke koje se tiču njihovih interesa. Sada vidimo da trećina mladih upravo nedovoljnu uključenost u donošenje odluka prepoznaje kao jedan od faktora koji mlade guraju ka traženju prilika van grada. To znači da uključivanje mladih nije samo pitanje demokratske kulture, već i pitanje ostanka. Grad koji mladima ne daje osjećaj da mogu učestvovati u njegovom razvoju, rizikuje da mladi razvoj potraže negdje drugo.

Faktor „drugo“ označilo je 2,6% mladih, ali otvoreni odgovori pokazuju da se iza ovih dodatnih navoda često nalaze teme koje produbljuju osnovne nalaze: partijsko zapošljavanje, nepotizam, klijentelizam, odlazak prijatelja, loše društvene okolnosti i nedostatak kvalitetnih omladinskih programa. Iako se ovi odgovori pojavljuju rjeđe, oni su važni jer ukazuju na pitanje povjerenja u lokalni sistem. Mladi ne procjenjuju samo da li postoji posao, već i da li je pristup poslu pravedan. Ne procjenjuju samo da li postoje programi, već i da li su kvalitetni. Ne procjenjuju samo da li mogu ostati, već i da li bi ostanak značio fer šansu za razvoj.

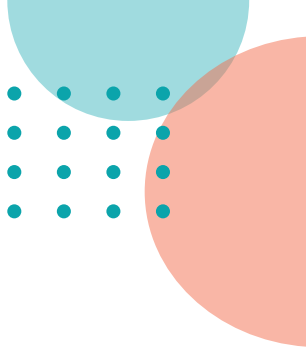
Mladi ne razmišljaju o odlasku samo zbog ekonomskih razloga, već i zbog načina na koji doživljavaju društvenu atmosferu, pravednost, mogućnost uticaja i odnos institucija prema njima.

Grad koji mladima ne daje osjećaj da mogu učestvovati u njegovom razvoju, rizikuje da mladi razvoj potraže negdje drugo.

Grafik 18. Struktura svih označenih razloga odlaska

Posebno je zanimljivo da su ispitanici u prosjeku označavali više faktora odlaska. U okviru pitanja sa više mogućih odgovora evidentirano je ukupno 602 označena odgovora na bazi od 200 ispitanika. To znači da su mladi u prosjeku navodili oko tri faktora koji utiču na odlazak. Ovaj podatak potvrđuje da migracione namjere nijesu jednostavne. Mladi ne odlaze samo zbog jednog problema, već zbog kombinacije obrazovnih, ekonomskih, društvenih, kulturnih i participativnih ograničenja.

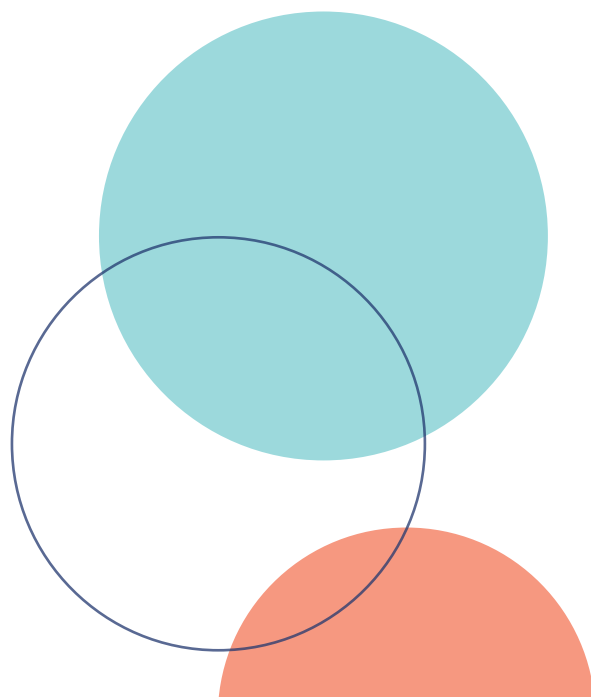

Zato se pitanje odlaska mladih iz Ulcinja ne može riješiti jednom mjerom. Nije dovoljno otvoriti jedan program, organizovati nekoliko događaja ili povremeno konsultovati mlade. Potreban je širi pristup koji povezuje obrazovanje, zapošljavanje, neformalno učenje, kulturne i sportske sadržaje, prostore za mlade, fer prilike i stvarno uključivanje mladih u odlučivanje. Samo takav pristup može odgovoriti na kompleksnost razloga zbog kojih mladi razmišljaju o odlasku.

Nalazi ne treba da se tumače kao poruka beznadežnosti. Činjenica da 35,4% mladih želi da živi u Ulcinju, a 18,5% još nije sigurno, pokazuje da postoji prostor za djelovanje. Mnogi mladi još uvijek nijesu zatvorili vrata ostanku. Njihove odluke mogu se mijenjati ako vide da se mijenja i grad, ako se otvaraju prilike, ako se ulaže u mlade, ako se stvaraju prostori za njihov razvoj, ako se obrazovanje povezuje sa praksom, ako zapošljavanje postaje pravednije i ako mladi dobiju stvaran glas u procesima koji ih se tiču.

Najvažnija poruka ovog poglavlja jeste da odlazak mladih ne treba posmatrati kao individualni neuspjeh ili kao dokaz da mladi nijesu vezani za Ulcinj. Mnogo tačnije je reći da je odlazak simptom nedostatka perspektive. Mladi koji razmišljaju o odlasku često ne bježe od grada, već traže ono što u njemu trenutno ne vide dovoljno jasno: mogućnost napredovanja, kvalitetno obrazovanje, posao, sadržaje, pravednost, uključenost i sigurnost.

Zato pitanje za lokalnu zajednicu nije samo kako spriječiti odlazak mladih. Pravo pitanje je kako učiniti da ostanak postane realna, privlačna i dostojanstvena opcija. Mladi ne mogu ostati samo zbog emocije, porodice ili sjećanja. Ostaju kada vide da u svom gradu mogu učiti, raditi, stvarati, učestvovati i graditi budućnost. Ako Ulcinj želi da zadrži mlade, mora im ponuditi više od razloga da se vrate tokom ljeta. Mora im ponuditi razloge da ostanu tokom cijele godine, u svim fazama života i razvoja.

ŠTA MLADI PORUČUJU: OSTANAK MORA POSTATI REALNA OPCIJA

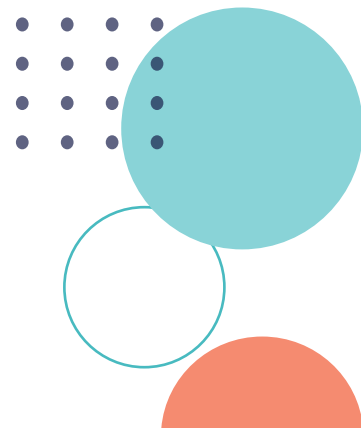
Možda najvažnije pitanje u cijelom istraživanju nije bilo da li mladi žele da odu, već šta bi ih navelo da ostanu. U tom pitanju sadržana je suština cijelog istraživanja. Kada mladi govore o tome šta bi trebalo promijeniti da bi ostali u Ulcinju, oni ne govore apstraktno. Njihovi odgovori su vrlo konkretni, prizemljeni i životni. Oni ne traže idealizovanu sliku grada, niti nerealna obećanja.

Traže uslove u kojima je moguće planirati budućnost, razvijati se, raditi, učiti, provoditi vrijeme kvalitetno i osjećati da ostanak ima smisla.

Grafik 19. Šta je najvažnija stvar koju treba promijeniti da bi mladi ostali u Ulcinju?

Tematska analiza otvorenih odgovora pokazuje da mladi ostanak u Ulcinju ne vezuju samo za jednu oblast. Njihovi odgovori jasno ukazuju da odluka o ostanku zavisi od više međusobno povezanih uslova poput zapošljavanja, obrazovanja, sadržaja za mlade, prostora za okupljanje, fer društvenih odnosa, uključenosti u odlučivanje, infrastrukture i opšteg kvaliteta života.

Najčešća i najsnažnija poruka odnosi se na potrebu za više kvalitetnih i stabilnih radnih mjesta. Mladi vrlo jasno povezuju ostanak sa mogućnošću zaposlenja. Posao se u njihovim odgovorima ne pojavljuje samo kao ekonomska potreba, već kao osnov samostalnosti, dostojanstva i osjećaja sigurnosti. Bez realne šanse da pronađu stabilan posao, mladi teško mogu planirati život u Ulcinju, bez obzira na emotivnu vezanost za grad. U tom smislu, zapošljavanje nije samo tržišna kategorija, već pitanje ostanka čitave generacije. Mladi traže radna mjesta koja nijesu privremena i sezonska, već ona koja omogućavaju profesionalni razvoj, kontinuitet i osjećaj da trud i znanje mogu voditi ka stabilnijoj budućnosti.

Uz posao, vrlo snažno se izdvaja i potreba za boljim obrazovnim mogućnostima. Mladi osjećaju da perspektiva ostanka u velikoj mjeri zavisi od toga da li u lokalnom okruženju postoje prilike za učenje, usavršavanje, sticanje praktičnih znanja i razvoj vještina koje su važne za savremeni život i tržište rada. To uključuje formalno obrazovanje, ali i mnogo više od toga, vannastavne programe, stručne obuke, digitalne vještine, jezike, edukacije iz preduzetništva, karijerno savjetovanje, praktične radionice i povezivanje sa konkretnim profesionalnim prilikama. Mladi ne žele samo diploma, žele osjećaj da ih znanje koje stiču vodi ka nečemu opipljivom i korisnom. Kada takva veza izostane, ostanak u gradu postaje manje vjerovatan.

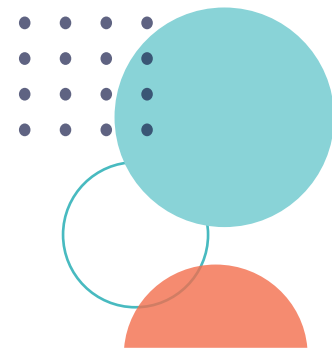
Treća velika poruka odnosi se na potrebu za više sadržaja za mlade. Ovaj zahtjev ne treba čitati površno, kao želju za pukom zabavom. Kada mladi kažu da im treba više sadržaja, oni govore o potrebi za kvalitetnijim svakodnevnim životom. Govore o tome da žele grad u kojem se može nešto raditi, naučiti, doživjeti, podijeliti sa drugima. Traže sadržaje koji uključuju kulturne događaje, radionice, debate, programe za mlade, kreativne aktivnosti, društvene događaje, edukacije i prostore za druženje koji nijesu svedeni samo na kafiće ili povremena sezonska dešavanja. U njihovim odgovorima jasno se vidi potreba da grad ne bude aktivan samo ljeti, već da mladima nudi život tokom cijele godine.

Posebno upečatljiva tema u odgovorima mladih jeste potreba za omladinskim centrom i prostorima za okupljanje. Ovo je jedna od onih poruka koje nadilaze pojedinačne zahtjeve i otvaraju pitanje pripadanja. Mladi traže mjesto koje bi bilo njihovo, prostor u kojem mogu da se okupljaju, uče, organizuju aktivnosti, razvijaju ideje, sarađuju i provode vrijeme na smislen način. Omladinski centar se u tom kontekstu ne pojavljuje samo kao fizički prostor, već kao simbol ozbiljnijeg odnosa zajednice prema mladima. To je mjesto gdje se mogu susresti različita interesovanja i to edukacija, aktivizam, kreativnost, vršnjačka podrška, slobodno vrijeme i lokalno iniciranje promjena. Potreba za takvim prostorom zapravo pokazuje da mladi ne traže samo programe, već i trajnu infrastrukturu podrške.

Značajnu ulogu u odgovorima mladih zauzimaju i sportska i kulturna infrastruktura. Mladi vrlo jasno poručuju da kvalitet života u gradu ne zavisi samo od zaposlenja i škole, već i od toga da li imaju gdje da se rekreiraju, treniraju, stvaraju i provode slobodno vrijeme. Sportski tereni, dvorane, rekreativne zone, parkovi, kulturni prostori, bioskop, pozorište, koncerti i sadržaji koji podstiču kreativnost nijesu za njih luksuz, već dio normalnog urbanog i društvenog života. Kroz ove odgovore vidi se potreba da Ulcinj bude grad u kojem mladi ne samo da žive, već i razvijaju životne navike, identitet i osjećaj povezanosti sa zajednicom.

Mladi traže radna mjesta koja nijesu privremena i sezonska, već ona koja omogućavaju profesionalni razvoj, kontinuitet i osjećaj da trud i znanje mogu voditi ka stabilnijoj budućnosti.

Mladi traže mjesto koje bi bilo njihovo, prostor u kojem mogu da se okupljaju, uče, organizuju aktivnosti, razvijaju ideje, sarađuju i provode vrijeme na smislen način. Omladinski centar se u tom kontekstu ne pojavljuje samo kao fizički prostor, već kao simbol ozbiljnijeg odnosa zajednice prema mladima.

Jedna od najosjetljivijih, ali veoma važnih tema koja se pojavljuje u odgovorima odnosi se na fer zapošljavanje i manji partijski uticaj. Mladi ne govore samo o nedostatku poslova, već i o načinu na koji se do poslova dolazi. U pojedinim odgovorima jasno se prepoznaje potreba za pravednijim sistemom u kojem znanje, trud i kompetencije imaju veću težinu od političkih veza, partijskog uticaja ili neformalnih mreža.

Pored toga, dio mladih vrlo jasno ističe potrebu za većim uključivanjem u odluke koje se tiču njihovog života i razvoja grada. Ova tema se logično nadovezuje na ranije nalaze o participaciji. Mladi ne žele samo da budu korisnici politika za mlade, već žele da budu sagovornici u njihovom oblikovanju. Kada govore o ostanku, oni ne govore samo o ekonomiji i sadržajima, već i o potrebi da ih zajednica vidi kao relevantne aktere. Veća uključenost mladih u donošenje odluka može doprinijeti ne samo boljoj participaciji, već i većem osjećaju pripadnosti, odgovornosti i povjerenja u lokalnu zajednicu. Mladi mnogo lakše ostaju tamo gdje osjećaju da se njihov glas uvažava.

Odgovori takođe pokazuju da dio mladih ostatak povezuje sa sigurnošću, boljim javnim prevozom i unaprijeđenom infrastrukturom. Ove teme možda djeluju manje simbolično od obrazovanja ili zapošljavanja, ali su veoma važne za svakodnevni život. Kvalitet ulica, rasvjete, javnih prostora, mogućnost kretanja, funkcionalan prevoz, pristupačnost sadržaja i osjećaj sigurnosti čine osnovu svakodnevnog iskustva života u gradu. Mladi ne donose odluke o ostanku samo na osnovu velikih životnih ciljeva, već i na osnovu toga kako grad izgleda u njihovoj svakodnevnici, da li je praktičan, dostupan, živ, bezbjedan i prilagođen njihovim potrebama.

U više odgovora prepoznaje se i potreba za praksama, preduzetništvom i profesionalnim razvojem. Mladi žele prilike da steknu iskustvo prije nego što formalno uđu na tržište rada. Traže stručne prakse, mentorsku podršku, mogućnosti za pokretanje sopstvenih ideja i programe koji ih povezuju sa svijetom rada. Ovo je posebno važno, jer pokazuje da mladi ne žele samo gotova rješenja, već žele prostor u kojem mogu da se razvijaju, iskušavaju i grade profesionalni identitet. Grad koji mladima nudi praksu, podršku preduzetništvu i mogućnost sticanja iskustva mnogo lakše postaje grad u kojem mladi mogu zamisliti svoju budućnost.

Kada se sve ove poruke sabere, postaje jasno da mladi u Ulcinju ne govore o ostanku kao o emotivnom gestu, već kao o realnoj životnoj odluci. Ostanak, iz njihove perspektive, mora imati oslonac u stvarnim mogućnostima. To znači da grad mora biti mjesto u kojem postoje posao i razvoj, ali i mjesto u kojem postoje sadržaji, pravila koja važe jednako za sve, institucionalna otvorenost, prostori za mlade, kulturni i sportski život, praksa, obrazovanje i svakodnevna funkcionalnost. Mladi ne poručuju da od Ulcinja očekuju savršenstvo. Poručuju da očekuju osnovne uslove da mogu planirati život bez osjećaja da za svaku ozbiljnu priliku moraju otići negdje drugo.

Ovo poglavlje je važno i zato što zatvara puni krug istraživanja. Na početku se otvorilo pitanje koliko Ulcinj mladima nudi u oblasti obrazovanja, sadržaja, participacije i razvoja. Na kraju, kroz otvorene odgovore, mladi sami povezuju sve te oblasti u jednu jednostavnu poruku, da ostatak će biti moguć onda kada život u Ulcinju ne bude značio odricanje od prilika.

Veća uključenost mladih u donošenje odluka može doprinijeti ne samo boljoj participaciji, već i većem osjećaju pripadnosti, odgovornosti i povjerenja u lokalnu zajednicu. Mladi mnogo lakše ostaju tamo gdje osjećaju da se njihov glas uvažava.

Ostanak će biti moguć onda kada život u Ulcinju ne bude značio odricanje od prilika.

KLJUČNI NALAZI

Rezultati istraživanja pokazuju da mladi u Ulcinju imaju jasnu sliku o tome šta im nedostaje, šta im je potrebno i pod kojim uslovima bi svoj grad mogli vidjeti kao mjesto budućnosti. Njihovi odgovori ne ukazuju na pasivnost, već na snažnu potrebu za konkretnijim prilikama, većim uključivanjem i kvalitetnijim sadržajima. Mladi ne govore samo o problemima, oni kroz svoje odgovore pokazuju pravce mogućih rješenja.

Prvi važan nalaz odnosi se na obrazovanje i pripremu za tržište rada. Većina mladih obrazovanje ne doživljava kao dovoljno snažan oslonac za buduće zaposlenje i profesionalni razvoj. Ukupno 70,6% ispitanika smatra da ih obrazovanje priprema za tržište rada najviše do nivoa „umjereno“, dok samo mali dio mladih smatra da ih obrazovanje u potpunosti priprema za ono što ih očekuje nakon škole ili fakulteta. Ovaj nalaz ukazuje na potrebu da se obrazovanje snažnije poveže sa praktičnim vještinama, karijernim usmjeravanjem, radnim iskustvom i stvarnim potrebama mladih.

Drugi nalaz pokazuje veliki značaj neformalnog obrazovanja. Čak 92,6% mladih učestvovalo je u edukacijama van škole, kao što su kursevi, radionice, treninzi ili omladinski projekti. Još važnije, 83,0% mladih navodi da im je takvo iskustvo pomoglo mnogo ili u velikoj mjeri da nauče nešto novo ili steknu korisne vještine. To potvrđuje da mladi prepoznaju vrijednost neformalnog učenja i da ovakvi programi mogu biti jedan od najvažnijih kanala za razvoj njihovih kompetencija, samopouzdanja i aktivnog učešća u zajednici.

Treći nalaz odnosi se na sadržaje za mlade i kvalitet svakodnevnog života. Mladi u Ulcinju jasno poručuju da im nedostaju prostori, programi i aktivnosti koje su dostupne tokom cijele godine. U otvorenim odgovorima često se pominju omladinski centar, prostori za okupljanje, edukativni i kulturni programi, radionice, bioskop, koncerti, sportski tereni i sadržaji koji nijesu vezani samo za ljetnju sezonu.

Četvrti nalaz pokazuje da sportski i kulturni sadržaji nijesu dovoljno razvijeni ili dostupni. Skoro devet od deset mladih bavi se sportom ili rekreacijom redovno ili povremeno, ali istovremeno 59,9% ispitanika smatra da u Ulcinju nema dovoljno sportskih sadržaja. Ovaj nesklad između interesovanja mladih i dostupnosti infrastrukture pokazuje da postoji značajan prostor za ulaganje u sportske terene, rekreativne zone, dvorane, prostore za fizičku aktivnost i programe koji će mladima omogućiti kvalitetnije i zdravije provođenje slobodnog vremena.

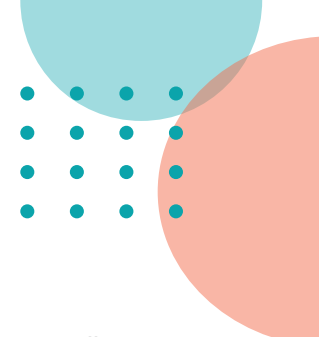
Peti nalaz odnosi se na participaciju. Značajan broj mladih ne osjeća da je dovoljno uključen u lokalno odlučivanje. Ukupno 70,3% ispitanika smatra da lokalna vlast mlade ne uključuje ili ih uključuje samo djelimično u odluke koje se tiču njihovih interesa. To je važan signal da postojeći oblici komunikacije i uključivanja mladih nijesu dovoljno vidljivi, snažni ili dostupni. Mladi žele da budu više od korisnika programa, žele da budu sagovornici i učesnici u donošenju odluka koje utiču na njihov život.

Šesti nalaz, međutim, pokazuje snažan participacijski potencijal. Iako mladi ne osjećaju da su dovoljno uključeni, većina njih pokazuje spremnost da učestvuje. Dvije trećine mladih već je učestvovalo u nekoj inicijativi, projektu ili aktivnosti koja se tiče položaja mladih, dok čak 96,8% mladih pokazuje otvorenost za buduće učešće u projektima i inicijativama koje im omogućavaju da utiču na odluke u gradu. Ovaj nalaz je posebno važan za projekat „Mladi lideri: od ideje do uticaja“, jer pokazuje da u Ulcinju postoji generacija koja želi da doprinese, ali joj je potreban jasniji prostor za djelovanje.

Sedmi nalaz odnosi se na migracione namjere. Ukupno 59,8% mladih navodi da je vjerovatno ili vrlo vjerovatno da će u budućnosti živjeti van Ulcinja. Ovaj podatak ne treba tumačiti kao dokaz da mladi ne vole svoj grad, već kao znak da mnogi od njih ne vide dovoljno realnih prilika za budućnost u lokalnoj zajednici. Najčešći faktori koji mlade podstiču da traže prilike van Ulcinja su malo prilika za napredovanje i razvoj mladih, nedostatak obrazovnih prilika i teškoće u pronalaženju posla.

Osmi nalaz jasno pokazuje šta bi mlade moglo zadržati u Ulcinju. Otvoreni odgovori pokazuju da mladi ostanak najčešće povezuju sa kvalitetnim i stabilnim zaposlenjem, boljim obrazovnim mogućnostima, sadržajima za mlade, prostorima za okupljanje, sportskom i kulturnom infrastrukturom, fer zapošljavanjem, većim uključivanjem u odluke i boljim kvalitetom života. Mladi ne traže posebne privilegije, već uslove u kojima ostanak postaje razumna i dostojanstvena opcija.

Ključna poruka istraživanja jeste da Ulcinj ima mlade koji žele da uče, učestvuju i doprinose. Međutim, njihova spremnost mora biti praćena stvarnim prilikama. Ako grad želi da zadrži mlade, potrebno je da im ponudi više od emotivne veze sa mjestom porijekla. Potrebno je da im ponudi obrazovanje, rad, sadržaje, prostor, povjerenje i mogućnost da budu dio odluka koje oblikuju budućnost zajednice.

PREPORUKE

Nalazi istraživanja pokazuju da unapređenje položaja mladih u Ulcinju zahtijeva koordinisan odgovor više aktera. Potrebe mladih nijesu vezane samo za jednu oblast, pa ni preporuke ne mogu biti usmjerene samo na jedan sektor. Obrazovanje, zapošljavanje, slobodno vrijeme, sport, kultura, participacija i lokalni razvoj moraju se posmatrati povezano. Samo tako se mogu stvoriti uslovi u kojima mladi ne ostaju u gradu zato što nemaju drugu opciju, već zato što u njemu vide prostor za razvoj i kvalitetan život.

Preporuke za lokalnu samoupravu

Lokalna samouprava ima ključnu ulogu u stvaranju ambijenta u kojem mladi mogu biti aktivni učesnici lokalnog razvoja.

Prva preporuka je uspostavljanje stalnog mehanizma konsultovanja mladih. To može biti omladinski savjet, redovni forum mladih, godišnje konsultacije sa srednjoškolcima, studentima i mladim zaposlenima, ili digitalna platforma kroz koju mladi mogu predlagati ideje i komentarisati lokalne odluke. Važno je da uključivanje mladih ne bude povremeno i formalno, već redovno, jasno i povezano sa konkretnim procesima odlučivanja.

Druga preporuka je podrška osnivanju omladinskog centra ili stalnog prostora za mlade. Rezultati istraživanja jasno pokazuju da mladi traže mjesto gdje mogu da se okupljaju, uče, organizuju aktivnosti, razvijaju ideje i provode vrijeme na kvalitetan način. Takav prostor ne bi trebalo da bude samo fizička lokacija, već funkcionalan omladinski hub koji povezuje edukaciju, kulturu, aktivizam, kreativnost, karijerno savjetovanje i vršnjačku podršku.

Treća preporuka je izrada godišnjeg kalendara kulturnih, sportskih i edukativnih aktivnosti za mlade. Mladi posebno prepoznaju problem sezonalnosti i nedostatka sadržaja tokom cijele godine. Zbog toga je važno planirati aktivnosti koje nijesu koncentrisane samo na ljetnje mjesec, već se organizuju kontinuirano, uključujući jesen, zimu i proljeće. Kalendar aktivnosti treba da bude javno dostupan, jasno komuniciran i kreiran u saradnji sa mladima.

Četvrta preporuka je uključivanje mladih u izradu lokalnih strategija, akcionih planova i budžetskih prioriteta koji se tiču obrazovanja, sporta, kulture, zapošljavanja i omladinske politike. Mladi treba da budu uključeni od početka procesa, a ne samo kada je dokument već pripremljen. Na taj način se povećava osjećaj vlasništva nad lokalnim politikama i povjerenje da učešće mladih ima smisla.

Peta preporuka odnosi se na jačanje dostupnosti sportskih i rekreativnih sadržaja. Potrebno je ulagati u obnovu i razvoj sportskih terena, rekreativnih zona, školskih sala, otvorenih prostora za fizičku aktivnost, kao i u programe koji će sport učiniti dostupnijim različitim grupama mladih. Posebnu pažnju treba posvetiti mladima iz seoskih područja, djevojkama, mladima slabijeg socio-ekonomskog statusa i onima koji nijesu uključeni u formalne sportske klubove.

Šesta preporuka je povezivanje omladinske politike sa politikama zapošljavanja i lokalnog ekonomskog razvoja. Budući da mladi ostanak najčešće povezuju sa poslom, lokalna samouprava treba da razvija mjere podrške mladim preduzetnicima, programe stručnih praksi, saradnju sa lokalnim poslodavcima i inicijative koje omogućavaju mladima da steknu prvo radno iskustvo.

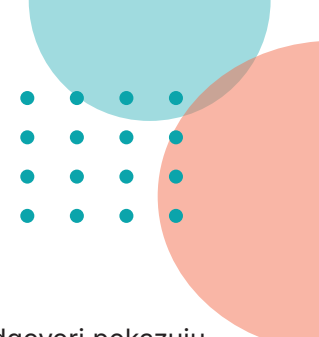
Preporuke za obrazovne ustanove

Obrazovne institucije imaju važnu ulogu u smanjenju jaza između formalnog obrazovanja i praktičnih potreba mladih.

Prva preporuka je uvođenje većeg broja praktičnih radionica koje se odnose na vještine korisne za svakodnevni i profesionalni život. To uključuje pisanje CV-a, pripremu za razgovor za posao, javni nastup, komunikaciju, timski rad, finansijsku pismenost, digitalne vještine, upravljanje vremenom i osnovno razumijevanje tržišta rada.

Druga preporuka je jačanje karijernog savjetovanja. Mladi treba ranije da dobiju informacije o obrazovnim i profesionalnim mogućnostima, posebno u periodu kada biraju srednju školu, fakultet ili prvi posao. Karijerno savjetovanje treba da bude praktično, dostupno i povezano sa realnim prilikama u lokalnoj zajednici i šire.

Treća preporuka je povezivanje mladih sa poslodavcima, praksama i programima profesionalnog razvoja. Škole i obrazovne institucije mogu imati važnu ulogu u organizovanju posjeta kompanijama, dana karijere, stručnih praksi, mentorstva i susreta sa ljudima iz različitih profesija. Takvi programi mladima pomažu da razumiju šta ih čeka nakon formalnog obrazovanja.

Četvrta preporuka je razvoj digitalnih, komunikacijskih i preduzetničkih vještina. Otvoreni odgovori pokazuju da mladi žele znanja iz oblasti IT-a, vještačke inteligencije, programiranja, stranih jezika, javnog nastupa, preduzetništva i finansijske pismenosti. Ove teme treba snažnije uključiti u vannastavne aktivnosti i školske programe podrške.

Peta preporuka je jačanje programa mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške. Mladi u odgovorima prepoznaju važnost samopouzdanja, upravljanja stresom, mentalnog zdravlja, zdravih navika i podrške u odrastanju. Škole treba da razvijaju programe koji mladima pomažu da se nose sa pritiskom, neizvjesnošću, vršnjačkim odnosima, obrazovnim izborima i planiranjem budućnosti.

Preporuke za NVO i omladinske organizacije

Nevladine i omladinske organizacije imaju poseban značaj jer su često najbliže mladima i njihovim stvarnim potrebama.

Prva preporuka je nastavak i širenje programa neformalnog obrazovanja. Nalazi istraživanja pokazuju da mladi neformalno obrazovanje vide kao veoma korisno, zbog čega programe radionica, treninga, kurseva i omladinskih projekata treba razvijati kontinuirano.

Druga preporuka je razvoj liderskih i participativnih programa. Mladi pokazuju visok interes za učešće u inicijativama, ali im je potrebna podrška da ideje pretvore u konkretne akcije. Programi treba da obuhvate liderstvo, javno zagovaranje, timski rad, projektno planiranje, komunikaciju sa institucijama i razumijevanje lokalnih procesa odlučivanja.

Treća preporuka je uključivanje mladih u dizajn aktivnosti, ne samo u njihovu realizaciju. Mladi ne treba da budu samo učesnici radionica, već i oni koji zajedno sa organizatorima osmišljavaju teme, metode, format i ciljeve programa. Na taj način aktivnosti postaju relevantnije, a mladi razvijaju osjećaj odgovornosti i vlasništva.

Četvrta preporuka je jačanje saradnje između NVO sektora, škola, lokalne samouprave i mladih. Položaj mladih se ne može unaprijediti kroz izolovane aktivnosti. Potrebno je stvarati partnerstva koja povezuju različite resurse: prostor, stručnost, institucionalnu podršku, komunikaciju sa mladima i finansiranje.

Preporuke za medije i širu zajednicu

Unapređenje položaja mladih nije samo odgovornost institucija i organizacija. Mediji i šira zajednica imaju važnu ulogu u stvaranju okruženja u kojem se mladi prepoznaju kao aktivni, sposobni i relevantni članovi društva.

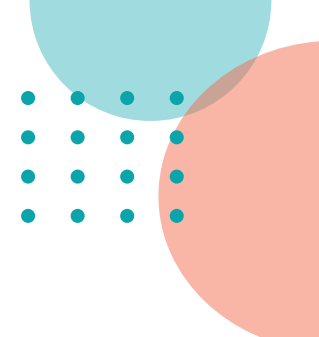
Prva preporuka odnosi se na veću medijsku vidljivost mladih i njihovih uspjeha. Lokalni mediji treba redovno da predstavljaju pozitivne primjere mladih koji ostvaruju uspjehe u obrazovanju, sportu, kulturi, preduzetništvu, nauci, volontiranju i građanskom aktivizmu. Takvi sadržaji mogu motivisati druge mlade, ali i doprinijeti stvaranju pozitivnije slike o ulozi mladih u lokalnoj zajednici.

Druga preporuka jeste da mediji pruže više prostora temama koje su mladima važne. Pored izvještavanja o događajima, potrebno je otvarati prostor za razgovor o problemima sa kojima se mladi suočavaju – zapošljavanju, obrazovanju, stanovanju, mentalnom zdravlju, mobilnosti, slobodnom vremenu i mogućnostima za učešće u donošenju odluka. Glas mladih treba da bude prisutan u javnom prostoru tokom cijele godine, a ne samo povodom pojedinačnih događaja.

Treća preporuka odnosi se na aktivnije uključivanje mladih u kreiranje medijskih sadržaja i javnih rasprava. Mladi ne treba da budu samo tema medijskih priloga, već i sagovornici, autori sadržaja i učesnici u debatama o pitanjima koja ih se direktno tiču. Na taj način jača se njihovo samopouzdanje, ali i kvalitet javnog dijaloga.

Četvrta preporuka usmjerena je na promociju kulture zasnovane na znanju, radu i odgovornosti. Mediji i šira zajednica mogu doprinijeti afirmaciji vrijednosti kao što su stručnost, zalaganje, inovativnost i društvena odgovornost. Istovremeno, važno je objektivno ukazivati na izazove koje mladi prepoznaju, poput osjećaja nejednakih prilika, partijskog uticaja i zapošljavanja preko ličnih veza, kako bi se podstakla javna rasprava i tražila održiva rješenja.

Peta preporuka jeste da mediji i lokalna zajednica dosljedno promovišu ideju da mladi nijesu samo budućnost grada, već njegov važan dio i danas. Njihove inicijative, prijedlozi i potrebe treba da budu vidljivi u javnosti, a mlade treba prepoznati kao ravnopravne partnere u planiranju i razvoju lokalne zajednice

ZAKLJUČAK:

MLADI U ULCINJU NE TRAŽE PRIVILEGIJE, NEGO PRILIKE

Istraživanje pokazuje da mladi u Ulcinju imaju interesovanja, ideje, iskustva i spremnost da učestvuju u razvoju svoje zajednice. Oni nijesu pasivni posmatrači lokalnog života. Učestvuju u edukacijama, prepoznaju značaj neformalnog obrazovanja, bave se sportom i rekreacijom, pokazuju interesovanje za projekte i inicijative i jasno govore o tome šta bi trebalo promijeniti da bi njihov grad postao bolje mjesto za mlade.

Njihova motivacija se suočava sa ograničenim mogućnostima. Mladi ukazuju na nedovoljnu praktičnu pripremu za tržište rada, nedostatak kvalitetnih obrazovnih i profesionalnih prilika, nedovoljno razvijene sportske, kulturne i edukativne sadržaje, manjak prostora za mlade i osjećaj da nijesu dovoljno uključeni u lokalno odlučivanje. Ovi nalazi pokazuju da problem nije u nedostatku potencijala kod mladih, već u nedostatku sistema koji taj potencijal dovoljno prepoznaje i podržava.

Posebno važna poruka istraživanja odnosi se na odlazak mladih. Migracione namjere mladih ne treba tumačiti kao jednostavnu želju da se napusti grad. One su prije svega pokazatelj šireg osjećaja nedostatka perspektive. Mladi ne odlaze zato što ne vole Ulcinj, već zato što često ne vide dovoljno jasne uslove da u njemu uče, rade, napreduju i grade stabilan život. Zbog toga pitanje ostanka mladih nije samo pitanje njihove lične odluke, već pitanje sposobnosti lokalne zajednice da im ponudi realne razloge da ostanu.

Zadržavanje mladih u Ulcinju ne može se postići samo jednom mjerom. Potrebno je raditi na više nivoa, boljem povezivanju obrazovanja i tržišta rada, razvoju neformalnog obrazovanja, otvaranju prostora za mlade, jačanju sportskih i kulturnih sadržaja, podršci zapošljavanju i preduzetništvu, fer prilikama za razvoj i stvarnom uključivanju mladih u donošenje odluka.

Najveća vrijednost istraživanja je u tome što pokazuje da u Ulcinju postoji generacija koja ima šta da kaže. Njihovi odgovori su upozorenje i prilika. Upozorenje, jer pokazuju da veliki broj mladih ne vidi dovoljno jasnu perspektivu u gradu. Prilika, jer pokazuju da mladi nijesu odustali od učešća, razvoja i promjene. Upravo zato naredni korak ne smije biti samo čitanje rezultata, već njihovo pretvaranje u konkretne odluke, programe i prostore.

Mladi traže prilike, traže obrazovanje koje ih priprema za život, posao koji im omogućava dostojanstvo, sadržaje koji grad čine živim tokom cijele godine, prostor kojem mogu pripadati i institucije koje ih slušaju. Ako Ulcinj uspije da te potrebe prepozna kao razvojni prioritet, mladi neće biti samo grupa koju treba zadržati. Biće snaga koja može pokrenuti grad naprijed.

NEW HORIZON
Civil Society Organization

+382 68 300 603

ngohorizonti@t-com.me

www.ngo-horizonti.org

newhorizontiongo

New Horizon NGO

newhorizon_ngo